

Sanna Mänty

SIJAISVANHEMMAN SAAPPAISSA

Tueksi ja lisämateriaaliksi sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneille,
sijaisvanhemmille ja perhehoidon työntekijöille.

Sisällys

Alkusanat	3
Ensiaskleet.....	4
Sijaisvanhemman saappaisiin.....	5
Täydellistä epätäydellisyyttä ja valon pilkahduksia	10
Luovuttamisen vaikeus ja viisaus	12
Yhteistyön syövereissä	13
Biologiset vanhemmat	14
Ammattina äitiys	17
Piikkejä ruusupensaassa vai ruusuja piikkipensaassa	18
Järjetön tunne ja tunteeton järki	20
Kiintyminen ja luopuminen	22
Kuraiset päivät ja vuotavat saappaat	25
Ideaali saapastelija.....	26
Äidistä miljonääriksi vai keppihevoseksi?.....	28
Parisuhde & vanhemmuus.....	30
Hamstereita ja ambulansseja.....	31
Ydinperheessä ja perhe perheessä	32

Alkusanat

Kutsun sinut kertomukseni myötä hetkeksi omalle elämänpolulleni, sijaisvanhemman saappaisiin. Toivon, että polkuni avautuisi eteesi elämyksellisenä ja ajatuksia herättävänä, ja että voisit saada poimittua kokemuksistani jotain hyvää ja kannattelevaa itsellesi. Saappaat tosin saattavat tuntua hyvinkin vierailta ja epämukavilta – tai päinvastoin, ehkä ne sujahtavatkin jalkaasi yllättävän vaivatta. Ehkä sinulla onkin jo hyvin samankaltaiset saappaat tai haluat tietää, mitä tuntemuksia toisen saappaat jalassasi herättävät.

Maisema polullani saattaa näyttäytyä sinulle hyvin erilaisena kuin miten sen itse koen ja ilmaisen. Haluan korostaa, että tekstini ei ole totuutta, tietoutta tai faktaa, ainoastaan yhden ihmisen henkilökohtaisia mielipiteitä, kokemuksia, ajatuksia ja filosofiaa. Yhden ihmisen totuutta ja todellisuutta. Siitä saa – ja pitää – olla montaa mieltä. Toivottavasti sinut kuitenkin tavoittaa viestini siitä, että olet hyvä ja riittävä, juuri sellaisena kuin olet.

Jokaisen polku on ainutlaatuinen, eikä kukaan muu ole sitä aiemmin kulkenut. Olivat jalkineesi millaiset tahansa, jokaisen polkuun liittyy hyvin samankaltaisia ajatuksia, tunteita ja kokemuksia kuin muillakin kanssakulkijoilla.

Tie ei ole aina tasainen, eivätkä jalkineet pysy tahrattomina ja kuivina päivittäin. Sijaisvanhemman saappaat varmasti hiertävät toisinaan, rakoille asti. Ne myös kuljettavat sinut useisiin ikimuistosiin hetkiin ja kauniisiin sielunmaisemiin.

Et aina voi valita, mitä polku eteesi tuo, mutta voit vaikuttaa siihen, miten jalkineissasi kuljet. Lämpimästi tervetuloa mukaan yhden ihmisen elämänpolulle sijaisvanhemman saappaissa.

Sanna Mänty
Sijaisvanhempi, PRIDE-valmentaja

Yhteistyössä Pesäpuu ry:n kanssa

Ensiaskleet

Oma lapsuuteni ei ollut perinteisin, enkä valitettavasti saanut sitä myöskään kokea kovin turvallisena tai tasapainoisena. Äitini sai minut juuri yhdeksäntoista vuotta täytettyään, jolloin nuoruus oli hänellä vielä kesken ja suhde isääni ristiriitainen. Sain alkuni yllättäen, eikä äitini koskaan sopeutunut tai ehkä halunnutkaan sitoutua äidin rooliin. En kokenut koskaan olleeni toivottu lapsi.

Hänen elämänsä varjosti nuoresta lähtien alkoholismi ja vaikeat ihmissuhteet. Alkoholi, juhliminen ja parisuhteet menivät aina äitiyden edelle. Isäni ei ollut silloin elämässäni mukana kuin satunnaisesti, isäpuolia sen sijaan ehti olla useampikin.

Ajattelen nyt, että hän eli levotonta nuoruutta koko 53-vuotisen, varhain päättyneen elämänsä ajan. Äitini oli kouluttautunut ihminen ja toimi hyvässä virassa niin kauan kuin kykeni pitäytymään kiinni työelämässä. Kulisseja yritettiin pitää pystyssä viimeiseen saakka.

Äidinäiti, eli mummi, oli elämässäni tukena ja turvana teini-ikäni saakka. Sain kokea häneltä varauksetonta rakkautta sekä kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta. Vietin viikonloppuja hänen luonaan, lomilla pidempiäkin aikoja. Äidillä on sisaruksia, joihin minulla oli lämpimät välit jo lapsuudessa. Lisäksi minulla oli laaja kaveripiiri, johon saatoin luottaa ja tukeutua. Selviydyin.

Aikuistuttuani myös äidistäni tuli minulle läheinen. Opin ymmärtämään häntä ja katsomaan asioita pintaa syvemmälle. Hänessä oli valtavasti hyvää, oli aina ollut. Hän oli älykäs, hauska ja sisimmässään hyvä ihminen. Hän kamppaili sairauden – alkoholismin – kanssa ja teki parhaansa niissä olosuhteissa. Hän toimi omista lähtökohdistaan, niillä keinoilla, jotka oli omaksunut ja niillä työkaluilla, joita hänellä käytössään oli. Ei ole realistista vaatia ihmiseltä enempää tai muuta kuin mitä hän on, mihin hän kykenee tai mitä valintoja hän itse elämässään tekee.

Tämän oivalluksen myötä sydämeltäni poistui paljon taakkaa, kuten häpeää. En ollutkaan ollut poikkeuksellisen vaikea tai epäonnistunut lapsi. Minussa ei ollutkaan mitään perustavanlaatuaista vikaa! Olisin ansainnut kaiken läsnäolon ja rakkauden, enkä ole voinut itse mitenkään vaikuttaa sen saamiseen tai vaille jäämiseen. Olen aina ollut kaiken rakkauden arvoinen ja olen sitä yhä. Ihan jokainen ihminen on.

Ymmärrys ja asioiden hyväksyminen on helpottanut oloani ja elämääni valtavasti. Kun mietin äitiäni tänä päivänä, en tunne muuta kuin puhdasta rakkautta ja myötätuntoa. Hän kaipasi elämänsä jotain, mitä ei kokenut saaneensa ja täytti tätä tyhjiötä päihteillä ja irtosuhteilla. Tahtomattaan hän samalla satutti ja vahingoitti ihmisiä ympärillään. Hän ei ollut paha, hän oli sairas.

En koe, että viha tai katkeruus olisivat saaneet minusta pysyvää otetta kokemusteni myötä, vaikka sekin olisi toki ymmärrettävää ja inhimillistä. Olen tuntenut kiukkua, surua, turvattomuutta, ikävää ja pelkoa sekä kantanut niitä oireillen sisälläni aikuisuuteen saakka. Osa näistä tunteista kulkee mukani edelleen, mutta nyt ne ovat tiedostettu, luonnollinen ja hallittu osa minua.

Tunnistan, mistä tietyt ajatukset tai tunteet kumpuavat ja osaan nykyään käsitellä niitä. Ajattelen, että nämä kokemukset ovat kuuluneet polulleni ja kuljettaneet minua kohti tätäkin päivää. En ole saanut valita lähtökohtiani, mutta voin päättää, mitä valintoja teen tässä hetkessä ja miten niitä voin hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla. En tietenkään sano, että valintani olisivat aina oikeita tai edes välttämättä viisaita. Koitan kuitenkin tietoisesti pyrkiä hyvään ja tehdä asioita, jotka tuntuvat aidosti omilta ja oikeilta.

Äidilläni oli oma elämänpolkunsu kuljettavanaan. Haluan ajatella, että sillä oli merkitystä. Jokainen jättää jälkeensä jotain; uskon että olen saanut kiinni siitä hyvästä, mitä hän jätti, ja päästänyt irti kaikesta siitä, mitä en enää tarvitse. Hän oli arvokas ja rakkauden arvoinen ihminen, kuten jokainen meistä on.

Sijaisvanhemman saappaisiin

Lähtiessäni sijaisvanhemmuutta harkitsevien ennakkovalmennukseen puolisoni kanssa vuonna 2012, olin neljän lapsen äiti ja työskentelin jalkahoitajana kotimme yhteydessä olevassa hoitolassa. Ajatus sijaisvanhemmuudesta oli kulkenut mukani jo vuosia, kypsytynyt oman äitiytteni myötä. Itse äidiksi nuorena tullessa, ilman toimivaa tukiverkostoa, olin kokenut paljon myös äitiyden varjopuolia. Väsymys ja uupumus korvatulehduskierteineen olivat olleet tiivis osa elettyä arkea. Alkuun elimme täysin kädestä suuhun, talous oli aina miinuksella ja rahan puute ikuinen murheenkryyni. Opin soveltamaan, suunnittelin ostokset ja ruokalistat. Valmistamalla kaiken ruuan itse, leivistä lähtien, saimme ruuan aina riittämään. Emme koskaan varsinaisesti kärsineet köyhyydestä, vaikka varmasti sitä laskennallisesti olimmekin.

En ollut saanut itse kokea tavallista lapsiperhearkea tai saanut kokea olevani riittävä itsenäni, joten asetin riman itselleni aivan liian korkealle omassa äitiydessäni. Suoritin äitiyttä, jolloin monta hetkeä jäi todella elämättä ja kokematta. Tähtäsin mahdolliseen, eli täydellisyyteen. En uskaltanut antaa itselleni armoa, enhän halunnut, että lapseni olisivat joutuneet tyytymään mihinkään vähempään.

Piiskasin itseäni jaksamaan ja jätin omat tarpeeni huomiotta. Olin äiti ympärivuorokautisesti ja pyrin samalla olemaan hyvä vaimo, kodinhengetär ja kaikkea sitä, mikä osin tiedostaen, osin tiedostamatta täytti ajatuksissani kaikki mahdolliset ideaalin perheenäidin kriteerit. Kun en tietenkään siihen yltänyt, koin epäonnistuneeni ja piiskasin itseäni lisää.

Vaikka elämä oli jatkuvaa kamppailua itseni kanssa, tunsin kuitenkin onnea sekä rakkautta lapsiani kohtaan. Tunsin aidosti äitiyden olevan luonteva osa minua ja nautin siitä suurimman osan ajasta. Välillä kuitenkin pysähdyin pohtimaan omia tarpeitani ja syitä äitiyteeni. Olinko itsekäs? Käytinkö lapsiani tiedostamatta korjaamaan omia epäkohtiani?

Ajan ja kokemuksen myötä olen oppinut armollisuutta itseäni kohtaan. Kukaan ei ansaitse tulla kohdelluksi niin kuin minä kohtelin itseäni. En koskaan olisi yhtä armoton, tuomitseva ja ehdoton ketään muuta kohtaan. Hoivaamalla lapsiani hoivasin varmasti myös itseäni. Täytin niitä aukkoja, joita oma lapsuuteni oli minuun jättänyt. Vaikka koin, ja koen edelleen, riittämättömyyttä ja vajavaisuutta, olin jo tuolloin kiitollinen. Minulla oli oma perhe, turvalliset rutiinit ja säännöllinen arki. Lapseni olivat, ja ovat tietysti edelleen, minulle rakkainta ja tärkeintä elämässä. He ovat opettaneet minulle elämästä vähintään yhtä paljon kuin minä heille.

Tuolloin vuonna 2012, ennen valmennukseen hakeutumista, omat lapsuudenkokemukseni muistuttivat minua jatkuvasti siitä, että on lapsia, jotka kokevat juuri niitä samoja asioita kuin minä koin, tuntevat turvattomuutta niin kuin minäkin tunsin. On aikuisia, jotka kipuilevat vanhemmuudessa omien lapsuudenkokemustensa kautta, aivan kuten minä olin kipuillut.

Vaikka tunsin, että omat kokemukseni olivat ajan saatossa kääntyneet voimavarakseni, silti epäröin suuresti. Voiko näin rikkinäisen lapsuuden kokenut kelvata sijaisvanhemmaksi? Sijaisvanhemmuus kuulosti liian tärkeältä tehtävältä; se oli jotain, johon yltävät vain harvat ja valitut. Vaikka suurin häpeä menneisyydestäni oli jo väistynyt, osa siitä asui minussa vielä.

Puolisoni ei tuntenut mahdolliseen sijaisvanhemmuuteen vastaavaa paloa kuten minä, enemmänkin päinvastoin. Hän kuitenkin halusi tukea minua ja sen vuoksi antoi harkintaprosessille mahdollisuuden. Muistan hänen todenneen silloin lakonisesti, että ”kai tämä hulluus joskus loppuu”. Ei arvannut hän, että ”hulluus” olikin vasta alkumetreillä. Puolisoni halusi antaa mahdollisuuden harkinnalle minun vuokseni, mutta kävi valmennuksessa läpi kuitenkin oman henkilökohtaisen prosessinsa, omista lähtökohdistaan ja valmiuksistaan.

Valmennus on harkintaa varten, siihen kuuluvat kaikki mahdolliset olevat ja tulevat tunteet. Saa epäröidä, pohtia, kyseenalaistaa, haluta ja olla haluamatta. Valmennus on mahdollisuus pyöritellä kaikkia näitä tunteita ja ajatuksia, joita mahdollinen sijaisvanhemmuus herättää omassa itsessä. Vanhemmuutta *harkitaan* yksin ja yhteisesti.

Sijaisvanhemmaksi *ryhtymisen* ja sellaisena *toimimisen* voisikin ajatella olevan jo niin sanotusti seuraavalla tietoisuuden tasolla. Epäröinti varmasti kuuluu asiaan silloinkin, samoin muutkin tunteet hyvässä ja pahassa, mutta tahtotila ja halu vanhemmuuteen

pitäisi olla vaikuttavana voimana kaiken taustalla.

Sijaisvanhemmuus on koko perheen yhteinen asia, joka parhaimmillaan yhdistää ja syventää perheenjäsenten välisiä suhteita. Sijaisvanhemmuus voi myös erottaa ja hajottaa. Siihen ei voi ryhtyä vastentahtoisesti, väkisin tai miellyttääkseen toista, silloin riski kaiken rikkoutumiselle on liian suuri.

Äitini menehtyi päihteisiin juuri ennen valmennuksen alkua. Myötätuntoinen sosiaalityöntekijä tiedusteli minulta puhelimesta, riittävätkö voimavarani aloittamaan valmennusprosessin siinä elämänvaiheessa. Harkitsin asiaa pitkään, mutta päädyimme aloittamaan valmennuksen.

Tiesin heti alussa, että rehellisen prosessin sekä oman itseni vuoksi minun oli käytävä läpi koko elämähistoriani pohjamutia myöten. Minusta kumpusi vahva tarve olla oma itseni. Ymmärsin, etten voisi lähteä rakentamaan uutta, ellei pohja perustuisi totuuteen tai todellisuuteen.

Ennakovalmennus oli minulle hyvin henkilökohtaisesti merkittävä, eheyttävä prosessi. Sain kokea, että minut otettiin vastaan juuri sellaisena kuin olin; kaikki kokemukseni ja tunteeni olivat tervetulleita ja tarpeellisia. Kukaan ei nähnyt minua menneisyyteni vuoksi erilaisena tai vajavaisena, olimme kaikki tasavertaisia, saman tärkeän aiheen ympärillä.

Omalla kohdallani valmennuksesta tuli myös suru- ja eheytymisprosessi. Sain jakaa kaiken, minkä halusin, ilmaista vapaasti itseäni. Kun piirsimme elämänjanamme ja kävimme niitä ryhmässä läpi, puheenvuoroni vei aikaa, sillä itkin niin paljon. Ennakovalmennus ei ole terapiaa, mutta minulle prosessi oli selvästi myös terapeutin.

Valmennuksen sisältö oli laaja ja intensiivinen. Olin oletanut, että keskitymme käytännön asioihin, kuten lapsen hoitoon ja kehitykseen. Toki sivusimme myös niitä, mutta pääpaino oli omassa itsessä. Teimme paljon toiminnallisia ja eläytymisharjoituksia, joilla jokaisella oli oma merkityksensä. Jokaiselle osallistujalle merkitys avautui varmasti hieman eri tavoin, ihmisestä itsestään riippuen. Jokainen sai tietenkin toimia ja tuntea omalla tavallaan.

Itsetutkiskelun ja tulkinnan merkitys avautui uudella tavalla: sijaisvanhemmuuden näkökulmasta. Meillä jokaisella on omat lähtökohtamme, persoonamme ja omat tapamme toimia. Valmennus johdattaa syvemmälle, näiden asioiden alkulähteille. Jotta voi ymmärtää lasta, on ensin ymmärrettävä itseään ja myös kyettävä tulkitsemaan niitä tunteita, joita lapsi itsessä herättää.

Oman lapsuutemme merkitys meissä on valtava, annamme itsestämme eteenpäin sen, minkä olemme saaneet ja oppineet. Tiedostamatta se voi olla haitallista tai vahingollis-

ta. Koin, että minulle oli luontevaa syventyä näiden asioiden äärelle, olinhan käynyt niitä omalla tavallani läpi jo vuosien ajan. Oli helpottavaa ja rohkaisevaa huomata, että sain vahvistusta tulkinnoilleni ja ajatuksilleni.

Valmennus ei kuitenkaan ollut totista puurtamista, vaan vapauttavaa ja sallivaa oivaltamista, huumoria unohtamatta. Valmentajat pohtivat yhdessä osallistujan kanssa jokaisen henkilökohtaisia valmiuksia ja kehittämistarpeita sijaisvanhemmuutta ajatellen. Minulle oli yllättävää, että valmentajat, jotka olivat nähneet ja kuulleet kaiken, mitä olin itsestäni jakanut, näkivät minussa runsaasti valmiuksia ja voimavaroja toimia sijaisvanhempana.

Näin jälkikäteen tämä silloinen ajatus riittävydestäni kuulostaa hieman hassulta tai jopa vieraalta; annoin menneisyyteni määritellä minut enkä jättänyt riittävästi sijaa itselleni ihmisenä tai ylipäätään ihmisyydelle. Olin jäänyt ajatusteni ja oletusteni vangiksi. Minulla oli edelleen harhakuva jostain paremmasta, ideaalista perheestä, joka koostuu taitavista, tietävistä, aina onnistuvista ja jaksavista, alati hymyilevistä ja kauniista ihmisistä. Tiedättehän; perhe, jonka kodin seinällä on potretti omakotitalon pihasta. Kuvassa äiti, isä, tyttö ja poika hymyilevät kameralle. Maassa makaa kultainennoutaja tai jokin muu lauhkea perhekoira. Hoidetussa pihassa on istutuksia, tallissa farmariauto ja aurinko paistaa aina, tietenkin pilvettömältä taivaalta.

Jos nyt koet, että kuvailin juuri perheesi, niin haluan sanoa, että se on täysin oookoo, se on hyvä! Sanomani on, että on myös oookoo olla kaikkea muuta kuin mitä edellä kuvailin. Sadepilvet kuuluvat elämään, kuten aurinkokin, enkä usko, että ihmisestä tulee koskaan valmista. Kehitymme jatkuvasti, kasvamme ja muutumme elämämme loppuun saakka.

Ei ole täydellistä ihmistä, ei ole täydellistä sijaisvanhempaa, ei ole täydellistä sosiaalityöntekijää tai minkään muunkaan alan ammatinharjoittajaa. Sen sijaan on ihmisiä omalla elämänpolullaan, omilla jalkineillaan. Emme voi tietää mitä haasteita toisen polulla on ollut tai mistä syystä hän on valinnut juuri ne jalkineet, joilla hän kulkee. Kokeeko hän saaneensa valita? Vaikka saisimme vastaukset näihin kysymyksiin, emme silti voi *kokea* sitä, mitä toinen ihminen on kokenut, emme ainakaan tismalleen samoin kuin hän.

Jokainen toteutamme itseämme oman perimän, persoonan, tuntemuksen, ammattitaidon, uskomusten, opitun ja koetun kautta. Tämä oivallus on auttanut minua suunnattomasti esimerkiksi yhteistyössä eri tahojen kanssa. Olisi helppo lähteä arvostelemaan tai tuomitsemaan ihmisiä tilanteessa, jossa esimerkiksi lapsen hyvinvointia on vakavasti laiminlyöty. Sitä ei voi puolustella, se ei ole hyväksyttävää eikä mikään tee siitä hyväksyttävää. Kuitenkin jos kulkisimme hetken kyseisen ihmisen polkua, hänen jalkineillaan, saattaisimme paremmin *ymmärtää*, miksi näin on tapahtunut. Kohtaisimme ihmisen kaiken tapahtuneen takana tai löytäisimme hänet todellisten tunteidensa syövereistä. Emme edes itse aina ymmärrä tai tunnista omia tunnereaktioitamme, ja vielä haastavampaa se on toisen ihmisen kohdalla, saati sitten tuntemattoman ihmisen kohdalla.

”Diippiä shittiä”

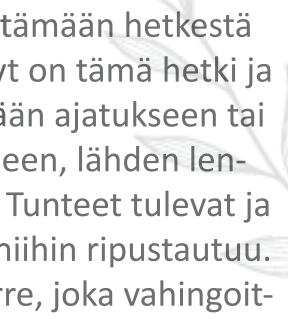
Muistan kohtaamisen erään vanhemman kanssa, jonka pieni lapsi oli sijoitettu kiireellisesti meille, kun toimimme päiväystyöperheenä. Sijoituksen alussa kokoonnuimme palaveriin sosiaalityöntekijän ja äidin kanssa yhdessä pohtimaan vallitsevaa tilannetta. Sen sijaan, että vanhempi olisi ilmaissut olevansa helpottunut lapsen saattamisesta turvaan, hän oli vihainen ja syyttelevä. Vanhempi oli tyrmistynyt siitä, että hänen herättyään päihleistä johtuneesta unesta tai tiedottomuustilasta, hän oli joutunut toteamaan, että lapsi oli ”vain viety jonnekin”. Huomasin itsessäni nopeasti nousevan kiukun ja vihan tunteet. Miten hän saattoi ajatella noin itsekkäästi?! Miksi hän ei ollut kiitollinen siitä, että joku oli huomannut lapsen hädän ja auttanut hänet turvaan? Olin kuitenkin hiljaa ja samassa mieleeni tuli hiljattain lukemani artikkeli lehdestä otsikolla ”Mitä rakkaus tekisi?” Suurpiirteisesti teksti käsitteli sitä, että jos et tiedä, mitä jossain tilanteessa tekisit, mieti silloin, mitä rakkaus tekisi ja toimi sen mukaan.

Muistan vaikuttuneeni tekstistä ja jaoin sen kumppanilleni, joka ei tavoittanut sanoa alkuunkaan, kuten minä. Jaamme puolisoni kanssa hyvin samankaltaisen arvomaailman, mutta ajatusmaailmamme eivät useinkaan kohtaa, varsinkaan tämänkaltaisissa asioissa. Hän on järkiperäinen realisti, jalat tiukasti maassa. Hän kuuntelee ja keskustelee kanssani kyllä sujuvasti kaikista asioista, myöskin eriävistä näkemyksistämme. Noin muutoin saan suhteessamme melko yksin harrastaa syvällistä ja intuitiivista tulkintaa, kuten voisin usein ajatusmaailmaani ehkä itse parhaiten kuvailla. (Mieheni sen sijaan kutsuu kyseistä ajattelutapaa *diipiksi shitiksi*.)

Lukemani artikkeli palasi siis yllättäen mieleeni palaverissa, kun huomasin ensin ärsyyntyneeni vanhemman suhtautumisesta vallitsevaan tilanteeseen. En ollut alkuunkaan varma, mitä rakkaus tekisi, mutta huomasin ajattelevani, että ainakaan se ei hyökkäisi. Ehkä se yrittäisi ymmärtää? Ehkä se edes koettaisi sovittaa toisen jalkineita omiinsa? Tämän ajatuksen myötä kykenin näkemään vanhemman hädän sekä pelon siinä hetkessä alkuperäisen näkemykseni sijaan.

Hän reagoi omaan pelon tunteeseensa, joka oli siinä tilanteessa enemmän kuin ymmärrettävää ja luonnollista. Ymmärrys auttoi minua suhtautumaan asiallisesti ja myötätuntoisesti ihmiseen, joka varmasti juuri sillä hetkellä kaipasi eniten tukea ja turvaa, aivan kuten hänen pieni lapsensäkin oli tarvinnut. Jälkikäteen tunsin kiitollisuutta siitä, että olin mielestäni onnistunut tavoittamaan ajatuksen tasolla jotain merkittävää!

Tätä minulle merkittävää ajatusta puolisololleni jakaessani hän totesi sen olevan, tyyliin uskollisena ja kuitenkin hyväntahtoisesti, melko diippiä shittiä. Tunnen hänet läpikotaisin, joten tavoitin helposti hänen sanomansa. Hän ymmärtää ajatukseni, vaikkei itse jaa samaa ajattelutapaa. Hän kuitenkin hyväksyy ja arvostaa näkemyksiäni, samoin kuin minä hänen. Otin tämän siis kannustimena.

Kieltämättä: sitähan elämä välillä on, diippiä shittiä. Aina ei kykene löytämään hetkestä mitään hyvää, eikä tarvitsekaan. Syvissä hetkissä koitan todeta, että nyt on tämä hetki ja tunne, se menee kyllä ohi. Jos en sillä hetkellä pysty mihinkään järkevään ajatukseen tai rakentavaan toimintaan, otan tauon, hengitän syvään, lasken kymmeneen, lähden lenkille tai teen sitä mikä sillä hetkellä tuntuu edes hieman helpottavalta. Tunteet tulevat ja menevät. Ajattelen, että ongelmaksi niistä on silloin, jos ne kieltää tai niihin ripustautuu. Jos viha tai suuttumus jää päälle, siitä syntyy helposti negatiivinen kierre, joka vahingoittaa kaikkea ja kaikkia, kuitenkin varmimmin lopulta minua itseäni.

Täydellistä epätäydellisyyttä ja valon pilkahduksia

Eräs henkilö sanoi minulle kerran, että voisi itsekin harkita sijaisvanhemmuutta, mutta hän kokee suuttuvansa helposti ja suuttuessaan hän saattaa kirotta. Lisäksi hän kertoi hieman nolona, että saunan jälkeen hän haluaa juoda oluen, joskus toisenkin. Toinen tilanne tulee mieleeni, kun eräs sijaisvanhemmuutta harkitseva ihminen kysyi minulta, suutunko koskaan, tunnenko koskaan kiukkua tai ärtymystä lasta kohtaan?

Nämä ajatukset ja kysymykset ovat tärkeitä. Ne kertovat siitä, kuinka vahvana ennakkokäsitykset ja ajatus jostakin ”ideaalista” meissä elää. Vaatimuksemme itseämme kohtaan ovat usein kohtuuttomia ja epäinhimillisiä. Vastasin kysyjälle, että kyllä suutun, lähes päivittäin ja tunnen kiukkua siinä missä muitakin tunteita, paljon ja vahvasti. Käytän v-sanaa, varsinkin humoristisessa mielessä, en tosin lasten läsnä ollessa, mutten uskalla luvata, etten epähuomiossa koskaan lipsauttaisi.

Pidän kovasti kuohuviinistä ja nautin sitä mielelläni kylvyssä lasillisen, joskus toisenkin. Nuorena juhlin paljon ja alkoholia kului, mutta äidiksi tultuani juhliminen jäi. Sittemmin on jäänyt myös nuoruus.

Teen tavallisia asioita ja tunnen tavallisia tunteita. Tai varmasti epätavallisiakin, niitä kaikkia, mitä ihmiset nyt ylipäättään tuntevat, oli sitten minkälaiset jalkineet tahansa. Välillä etenen polullani vauhdikkaasti, välillä tuntuu, että en etene ollenkaan.

Koetan elää kohtuullisen terveellisesti, mutta olen perso makealle ja syön sokeria herkkujen muodossa aivan liikaa. En ole koskaan välittänyt juurikaan liikunnasta, mutta kävelylenkit ovat tulleet mielekkäiksi irtiotoiksi arjesta. Tosin välillä ei huvita sekään, silloin yksinkertaisesti en mene. Iltaisin vietän usein omaa aikaa katsomalla tosi-tv-sarjoja, joita kukaan muu perheestämme ei vaivaudu katsomaan. Toisinaan unohdan karkkipereita pöydälle, jolloin joudun aamuisin ensimmäisenä vastaamaan pienten tarkkasilmäisten tiedusteluun, kuka kumma on syönyt karkkia, vaikka ei ole karkkipäivä.

Kun tarkastelen parisuhdettani tiettyyn aikaan kuukaudesta, on todella haastavaa löytää siitä mitään positiivisia puolia. Tämä johtaa siihen, että kerran kuussa olen valmis heit-

tämään puolisoni ulos ja vaihtamaan lukot. Joskus voisin viskata lapset perään samalla avauksella. Muistan, kun eräs sosiaalityöntekijä kyseli meiltä kerran ohimennen, miten parisuhteemme jaksaa. Mieheni vastasi, että kolme viikkoa kuukaudesta menee hyvin ja yksi päin persettä. Mitäpä siihen lisäämään.

Olen oppinut, että hormonimyrskyistä ja päin persettä menneistä viikoista huolimatta puolisoni on paras mahdollinen kumppani ja tärkein tukipilarini. Lapset ovat aina yhtä rakkaita, mutta niinä hetkinä, kun koen heidät rasittavina tai ärsyttävinä, on oma kynnykseni madaltunut. Joskus kynnystä madaltaa hormonit, toisinaan väsymys tai muu kuormitus. Tätä tavallisen keski-ikäisen ihmisen listaa voisin jatkaa loputtomiin.

Olisin voinut myös vastata kysyjälle, että vaihtaisin lukkojen lisäksi pois helposti monta päivää, tai ainakin toimisin toisin. Äkkiseltään ajateltuna vaihtaisin pois päivän, jolloin meille sijoitettiin hyvin vahvasti oireilevat, alle kouluikäiset sisarukset. Sijoitus oli kii-reellinen, joten oireilun laajuus ja vahvuus näyttäytyivät vasta jälkikäteen. Ensimmäinen päivä oli kaoottinen, ja kun viimein sain kiljuvat, kiroilevat ja sylkevät lapset rauhoitettua sänkyihin, lakosin sohvalle itkemään. Tunsin vahvaa riittämättömyyttä ja kyvyttömyyttä sekä surua ja hämmennystä lasten puolesta.

Heti seuraavana aamuna sosiaalityöntekijä tarjosi tukeaan tilanteeseen ja pyysi minua olemaan herkillä omien tuntemusteni kanssa. Jos sijoitus perheessä näyttäytyy liian haastavana, on kaikkien etu siirtää lapset ammatilliseen sijaishuoltopaikkaan. Etenin hetki kerrallaan ja koetin olla asettamatta itselleni paineita. Mieheni oli pidemmällä työrupeamalla, joten silloin en voinut juurikaan tukeutua häneen.

Ajattelin tekeväni sen, mihin kykenen. Se joko riittää tai ei riitä; yksinkertaista. Pikkuhiljaa aloin nähdä valonpilkahduksia kaaoksen keskellä. Aloin saada pientä kontaktia lapsiin. He alkoivat sallia ja vastaanottaa kosketusta. Vuorovaikutusta alkoi syntyä. Tämä herätti minussa toivoa alun toivottomuuden jälkeen. Sain voimia ja motivaatiota jatkaa eteenpäin. Sijoitus kantoi lopulta sen ajan kuin oli tarkoitus. Lapsista luopuessa tunsin haikeutta, mutta kieltämättä myös helpotusta. Kokemus oli rankka, mutta lopulta valoisa. Olin tyytyväinen siitä, etten ollut luovuttanut heti, vaan annoin mahdollisuuden lapsille – ja myös itselleni. Sijoitus meillä oli suunnitelmallisesti lyhyt, mutta uskon ja toivon, että lapset saivat mukaansa edes jotain mikä heitä kannatteli, edes hetkisen.

Muistan myös toisen päivän, josta pikaistuksissani voisin helposti sanoa, että toimisin toisin. Merkitsisin sosiaalityöntekijän kotikäynnin kalenteriini oikealle päivälle, jolloin olisin osannut odottaa häntä. Silloin olisin ehkä harjannut jopa hiukseni ja siistinyt enimmäkseen lelut pois.

Oikeana päivänä lapsi ei olisi oksentanut kesken käynnin ja olisi saattanut olla jotain tarjottavaa kahvin kanssa. Toisaalta miksipä sitä siistimään tai pois vaihtamaan, se on elämää.

Sosiaalityöntekijä tuli osaksi normaalia arkea, kuten kuuluukin. Lelut ovat levällään joka tapauksessa päivittäin, enkä muutenkaan muista hiuksiani harjata joka päivä. Tuoreita leivonnaisia on kohtuullisen harvoin eikä koti kiillä puhtauttaan juuri koskaan. Se oli oikea ja aito päivä, samoin sosiaalityöntekijä on aito ihminen, kuten jokainen meistä on. Tuskin kukaan kaipaa pelkkää kiillotettua pintaa, kaipaamme aitoja kohtaamisia.

Luovuttamisen vaikeus ja viisaus

On ollut tilanteita, jolloin olen kokenut luovuttamisen ainoana oikeana vaihtoehtona. Se ei ole heikkoutta, vaan viisautta. Jos kokonaisuus ei toimi eikä sitä millään keinoilla saa toimimaan, ei ole kenenkään etu jatkaa. Tiedostin tämän itse erään perhesijoituksen aikana, jolloin meille oli sijoitettu vanhempi lapsensa kanssa. Toimimattomuuden tunne tuli niin vahvana, etten voinut ohittaa tai kieltää sitä. Vanhemmalla ei ollut halua sitoutua perhesijoitukseen, joten en nähnyt järkevänä jatkaa sitä loputtomiin. Ihmisen on itse oltava halukas toivottuun muutokseen tai vähintään oltava vastaanottavainen, jotta toinen pääsisi hetkeksi hänen elämänpolulle, saati sovittamaan hänen jalkineitaan. Löysimme kyllä yhteisymmärryksen ja jopa ajoittaisen yhteyden, mutta emme päässeet yhdessä eteenpäin, olimme pysähdyksissä. Koin, etten kykene saavuttamaan häntä hänen omalla polullaan, saati saattamaan häntä eteenpäin.

Päätös sijoituksen päättymisestä oli vaikea, mutta koin että se oli tehtävä. Jatkosuunnitelmat laadittiin yhteistyössä ja erosimme yhteisymmärryksessä. Vanhempi kertoi jälkikäteen kuulumisia ja lähetti vilpittömät kiitoksensa kokemuksestaan meillä. Hän kertoi tiedostaneensa vasta jälkikäteen, että oli saanut meiltä jotain, mitä silloin tarvitsi.

Tämä kiitos oli minulle valtavan suuri asia. Tietenkin olin kokenut, vahvasta varmuudesta huolimatta, epäonnistumisen ja pettymyksen tunteita siitä, etten ollut voinut auttaa häntä enempää tai ”paremmin”. Tämä kiitos sai minut kuitenkin ymmärtämään, että kukaan ei ollut epäonnistunut. En minä, ei vanhempi eikä sosiaalityöntekijä, joka sijoitti perheen meille. Ei asioita voi pakottaa, tai tehdä etukäteen valmiiksi, ne menevät omalla painollaan. Kenelläkään ei ole kristallipalloa, eikä kukaan voi tietää miten, tai milloin, juuri alkunsa saanut päättyy.

Voiko koskaan olla varmuutta siitä, onko lopulta kyseessä epäonnistuminen vai onnistuminen? Ehkä asioiden eteneminen vastoin tavoitteitamme ja suunnitelmiamme ei automaattisesti tarkoita epäonnistumista tai epäonnea. Ehkä oletettujen epäonnistumisten syvämpi merkitys selviääkin vasta myöhemmin ja saattaa silloin näyttäytyä hyvin erilaisena. Ehkä meillä on tapana tulkita tilanteet liian hanakasti ja varhain. Samallahan myös soimaamme itseämme siitä, ettemme yltäneet ennalta laadittuihin tavoitteisiin tai kohtasimme epäonnea, jonka olisimme ehkä voineet välttää toimimalla toisin.

Tässä edellä kertomassani esimerkissä yksi ovi sulkeutui, mutta sen myötä sain avata

oven yllättäen meille ennestään tutuille lapsille, joiden kanssa olimme saaneet olla jo aiemmin pitkään. Jos edellinen sijoitus ei olisi päättynyt, en olisi voinut heitä vastaanottaa tuolloin. Jos edellinen sijoitus ei olisi päättynyt, olisimme edelleen olleet pysähdyksissä, pyrkimässä väkisin poluille, joita ei ollut meille tarkoitettukaan. Ja silloin näiden lasten, meille sinä päivänä yllättäen saapuneiden, koti olisi nyt jossain muualla.

Yhteistyön syövereissä

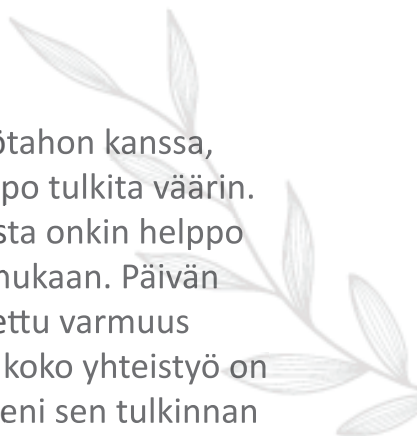
Usein ajatuksissamme tai puheissamme ”sossut”, tai ikävästi korvaan särähtävä ”sossun tantat” ovat yhtä sankkaa joukkoa, vailla yksilöllisyyttä, saati persoonaa. Kuitenkin, kun sossu päivän päätteeksi riisuu viranomaisen jalkineet, hän on Miia tai Mikko, äiti, isä, vanhempi, kumppani, tai mitä ikinä on tai kokee olevansa. Sossu on viranomainen, mutta ennen kaikkea olen saanut kokea hänetkin ihmisenä, yksilönä, persoonana.

Ajattelen, että virka lakipykäliseen velvoittaa vahvasti kulkemaan työssä tiettyä polkua, mutta jokainen tekee sen omilla jalkineillaan, omia reittejään. Itse olen saanut sijaisvanhemman saappaissa tutustua kiinnostaviin, viisaisiin, ammattitaitoisiin ja sydämellisiin ihmisiin. Tähän joukkoon sisältyy muun muassa lapsen biologisia vanhempia ja muita läheisiä, sosiaalityöntekijöitä, perheohjaajia, edunvalvojia, perhehoitajia, valmentajia, lääkäreitä, sairaanhoitajia, perhehoitajia, varhaiskasvattajia ja niin edelleen. Jokainen heistä antaa oman panoksensa, osan itsestään, oman näköisensä.

On toki myös tilanteita, joissa yhteistyössä reitit eivät välttämättä heti kohtaa – jalkineet ovat erilaiset, vaikka päämäärä olisikin yhteinen ja sama. Eikä tietenkään voi olettaa, että kemiamme kohtaisivat aina jokaisen ihmisen kanssa yhtä hyvin. Oma kehitystarpeeni tulee vahvimmin esille kohtaamisissa, joissa koen vahvasti ehdottomuutta, joustamattomuutta tai täysin mustavalkoista ajattelutapaa. Ulospäin näytän varmasti silloinkin melko tyyneltä, mutta sisälläni kiehahtaa nopeasti. Näitä tilanteita on kuitenkin yhteistyön saralla ollut äärimmäisen harvoin.

Olen myös joutunut toteamaan, että toisen ihmisen tai hänen sanomisiensa tulkitseminen voi olla hyvin haitallista, jopa vaarallista. Kun tulkitseen toisen ihmisen omalla tavallani, se ei ole totuus vaan ainoastaan oma tulkintani. Jos pidän omaa tulkintaani totuutena, sen sijaan että lähden avaamaan asiaa enemmän, saattaa syntyä helposti ristiriitoja ja väärintymmärryksiä. On toki mahdollista, että tulkintani rivien välistä osuu oikeaan, mutta samoin on vähintään yhtä todennäköistä, että olen täysin hakoteillä.

Näissä tilanteissa, joissa olen kokenut hämmennystä tai ymmärtämättömyyttä, olen yksinkertaisesti yrittänyt opetella avaamaan tilannetta enemmän, kysymään tarkentavia kysymyksiä tai vähintään kertoa hämmennyksestäni. Mikään tuskin on kuluttavampaa kuin epäselvyydet, epätietoisuus ja hapuilu hakoteillä oletetun totuuden varassa.

Yksinkertaisena esimerkkinä voisin esittää sähköpostit jonkin yhteistyötahon kanssa, vaikkapa sosiaalityöntekijän. Koen, että varsinkin tekstiä on hyvin helppo tulkita väärin. Lyhyt, ytimekäs ja koruton teksti saattaa helposti kalskahtaa tyllyttä, josta onkin helppo lähteä tulkitsemaan tekstin merkitystä oman tunnetilan ja ajatuksen mukaan. Päivän märehtimisen ja pyörittelyn jälkeen saattaa omassa mielessä olla oletettu varmuus siitä, että minua tai ajatuksiani ei selvästikään arvosteta ja itse asiassa koko yhteistyö on hanurista, vaikka todellisuudessa hanurista on ainoastaan oma asenteeni sen tulkinnan myötä, jonka olen omassa väsyneessä mielessäni tehnyt.

Saattaa kuulostaa naurettavalta, että näinkin pienet ja mitättömät asiat voivat saavuttaa merkittäviä mittasuhteita. Myönnettävä kuitenkin on, että sijaisvanhemman saappaissa olen kokenut vastaavaa monet kerrat, varsinkin epävarmoina ja heikkoina hetkinäni.

Kun olen väsynyt ja stressaantunut, minulla on taipumus alkaa ylianalysoida ja pyöritellä asioita mielessäni. Se harvoin johtaa mihinkään järkevään ja hyvään lopputulemaan, joten koetan jatkuvasti opetella uusia tapoja purkaa ajatuksiani.

Olemme siitä onnekaassa asemassa, että saamme tehdä jokaisen meille sijoitetun lapsen lähiverkoston kanssa hyvää yhteistyötä. Itseni tuntien tiedän, että haastava, vaikea yhteistyö olisi minulle ehdottomasti suuri, ellei suurin voimavaroja vievä tekijä. Suurperheen äitinä koen usein jonkinlaista riittämättömyyttä ja totta kai voimavaratkin ovat koetuksella. Jos joutuisin jatkuvasti kamppailemaan toimimattoman yhteistyön eteen, en tiedä miten ja mistä energiaa siihen ammentaisin. Varmasti on niitäkin sijaisvanhempia, jotka siihen aikaa ja energiaa päivittäin ammentavat. Nostan heille jokaiselle hattua.

On taito olla ottamatta asioita henkilökohtaisesti, jättää kuonat oman itsensä ulkopuolelle ja nähdä toisen ihmisen paha olo kaiken kaunan takana. Toisaalta ei sekään taito kenestäkään teflonia tee, tai väsymätöntä. Pohja meillä kaikilla varmasti on, ja pitääkin olla. Taito ymmärtää tai nähdä ihminen kaiken keskiössä ei tarkoita sitä, että kaikkea pitää sietää tai kestää. Itse täytyy oppia määrittelemään ja tuntemaan omat rajansa. Omalla kohdallani se on tapahtunut kokemusten myötä, usein kantapäähän kautta.

Biologiset vanhemmat

Koen, että sijoitettujen lasten biologiset vanhemmat näyttävät meille usein samanlaisena epämääräisenä joukkona kuin sosiaalityöntekijätkin. On tiettyjä oletuksia ja mielikuvia, jotka herättävät meissä monenlaisia ajatuksia, epävarmuutta, vastustusta ja ehkä pelkoakin. Se on tietysti täysin inhimillistä, onhan kyse vaikeista ja haastavista asioista ja tilanteista.

Sanomattakin selvää on, ettei tämänkaltaisista ennakkokäsityksistä ja ajatuksista voi lähteä kasvamaan mitään hyvää yhteistyön kannalta – tai muutoinkaan. Kun viemme

pelkomme ja ennakkokäsityksemme mukanaamme kohtaamiseen, se herättää helposti toisessa mielikuvan tuomitukseksi tulemisesta tai torjumisesta.

Kun vanhempi joutuu luopumaan lapsestaan, on se valtava kriisi ja elämänmuutos sekä lapselle että vanhemmalle. Myös vanhempi on siinä hetkessä heikoimmillaan ja herkimmillään. Hän kokee todennäköisesti epäonnistumista, surua, kipua, suuttumusta, häpeää. Ajattelen, että on valtavan suuri merkitys ja vaikutus sillä, miten kohtaamme ihmisen sillä hetkellä. Kohtaaminen ei ole aina helppoa, varsinkaan jos tilanteeseen liittyy kaltoinkohtelua tai muuta lapsen kohdistuvaa vääryyttä. Kohtaamisen tavoitteena on tavallisesti lähteä rakentamaan yhteistyötä lapsen parhaaksi. Vaikka mieleni olisi täynnä epämukavuutta ja sydämeni huutaisi surua lapsen puolesta, ei mikään poista sitä faktaa, että lapsi rakastaa vanhempansa juuri sellaisena kuin tämä on. Pieni lapsi ei osaa kyseenalaistaa vanhempansa, hän kyseenalaistaa itsensä ja oman olemassaolonsa.

Hän ei osaa erottaa oikeaa tai väärää, normaalia tai epänormaalia. Hänellä on kokemus ainoastaan siitä, mitä hän on saanut osakseen, siitä elämästä, mitä hän on elänyt. Se on hänen elämänsä, hänen normaalinsa. Hän rakastaa vanhempansa ja tulee kaipaamaan tätä ollessaan hänestä erossa.

Olen paikalla ensisijaisesti lapsen vuoksi ja häntä varten. En voi osaltani rakentaa yhteistyötä lapselle parhaalla mahdollisella tavalla, jos en kykene aidosti kohtaamaan hänen vanhempiaan tai läheisiään. Lapsi tarvitsee hyväksyntää, lapsi tarvitsee kokemuksen, että myös hänen läheisensä tulevat hyväksytyksi. Minun ei tarvitse hyväksyä mahdollisia tapahtumia tai tekoja, minun tarvitsee hyväksyä lapselle läheinen ihminen ja heidän välinen yhteytensä.

On vaikeaa koettaa puhdistaa ajatus ja asenne kohtaamista varten. On kuitenkin tärkeää pyrkiä siihen. Itse olen helpottanut tilannetta tarvittaessa mielikuvaharjoituksella. Koe-tan mielessäni riisua tilanteesta pois kaiken ylimääräisen: omat mielikuvat, asenteet, teot, sanat, kaiken mahdollisen negatiivisuuden, mikä tilanteeseen tai kohtaamiseen mahdollisesti liittyy.

Jäljelle jää tyhjää tilaa, jäljelle jää ihminen. Minä en kulje hänen jalkineissaan, en tunne hänen polkuaan. Minulla ei ole oikeutta tai tarvetta arvostella, arvioida, saati tuomita häntä.

Ihminen kohtaa ihmisen, siinä koko asian ydin mielestäni on. Ei ole ”heitä”, on vain meitä. Jokainen meistä on ihminen, ihmisenä tasavertainen, sekä oppilas että opettaja.

Antoisimmat yhteistyökokemukseni ovat ehdottomasti olleet biologisten vanhempien kanssa. Olen saanut lukemattomia kertoja todistaa sitä rakkauden voimaa, joka vanhemman ja lapsen välillä on. Joskus rakkaus näyttäytyy niin, että vanhempi luopuu lapsestaan osittain – tai kokonaan.

Hän luopuu lapsestaan, koska tiedostaa ja tunnustaa, että ei kykene hartaasta toivees-

taan, yrityksistään tai saamistaan tukitoimista huolimatta tarjoamaan lapselle sitä, mitä tämä tarvitsee riittävän eheään, tasapainoiseen lapsuuteen.

Olen miettinyt lukuisat kerrat, olisiko minusta siihen. Pystyisinkö hädän hetkellä näkemään lapsen todelliset tarpeet omien tarpeideni ohi, näkisinkö kipupisteideni ja rakkauteni pohjaan? Tavoittaisinko sen puhtaimman rakkauden, joka haluaa suojella lasta kaikelta, jos se tarkoittaisi jopa itseäni? Ainakin tiedostan, että helppoa se ei olisi, eikä varmasti yksinkertaista.

Luopuminen ei ole luovuttamista, päinvastoin. Arvostan suunnattomasti sitä viisautta, rohkeutta ja epäitsekkyyttä, mitä tämän tunnustaminen vanhemmalta vaatii. On kovin surullista, että itsekin olen kohdannut yleistä päivittelyä siitä, millainen vanhempi voi missään tilanteessa luopua lapsestaan tai miten muut asiat voivat mennä oman lapsen edelle. Ymmärrän, että ajattelematta ja ymmärtämättä asiaa sen syvemmin tämä näkemys voi olla helppo ja yksinkertainen. Harvoin kuitenkaan tilanteet tai kokonaisuudet ovat niin yksinkertaisia, emmekä edelleenkään ole kulkeneet toisen polkua, hänen saappaissaan.

Vastaavasti olen tavannut myöskin vanhempia, jotka eivät kykene näkemään tai halua kohdata omia ongelmiaan, jotka väistämättä vahingoittavat lasta. Silloin tilanne on huomattavasti vaikeampi. Tuntuu lapsen kannalta toivottomalta odottaa minkään muuttuvan, jos vanhempi ei lähtökohtaisesti tunnista minkäänlaista tarvittavaa muutosta lapsilähtöisesti ajateltuna parempaan elämään olevan olemassakaan.

Jos vanhempi kokee viranomaisen puuttumisen ja tarjotut tukitoimet ainoastaan välttämättömänä pakkona tai kiusantekona, vaikuttaa se tietenkin yhteistyöhön ja kokonaisuuden toimimiseen – tai toimimattomuuteen – myös omassa tehtävässäni. En kuitenkaan ole omalla kohdallani kokenut yhtään täysin toimimatonta yhteistyösuhdetta tai lapsen kannalta täysin lohdutonta tilannetta.

Lohdullista on ajatella, että jokaisella lapsella on varmasti jonkinlaisia rakkauden kokemuksia tai kohtaamisia ollut elämässään, vaikka tilanne olisi pääsääntöisesti hyvin vaikea. Nuo pienetkin kohtaamiset ovat olleet merkittäviä lapselle, kuin pieniä pelastusrenkaita myrskynsilmissä. Samat pienet asiat ovat saattaneet pitää hänet pinnalla kaiken muun keskellä. Sanotaan, että jokainen lapsi tarvitsee yhden turvallisen aikuisen selviytyäkseen oman elämänpolkunsa alkumetreilla. Joskus se on oma vanhempi, sisko, isoisä, naapuri, opettaja, terveydenhoitaja, sinä tai minä. Siksi en liikaa voi korostaa kohtaamisia, ystävällisiä sanoja tai hyvää kosketusta, joita jokainen meistä tarvitsee. Koskaan ei voi tietää, mikä on se pieni tekijä, joka on merkityksellinen toiselle ihmiselle, lapselle tai aikuiselle. Me todella tarvitsemme toisiamme.

Muistan erään vanhemman, joka sijoitettiin meille pienen lapsensa kanssa. Tällä nuorella äidillä oli hyvin rohkea tyyli ja tapa ilmaista itseään. Hän oli persoonallinen, kaunis

ihminen, sisäisesti ja ulkoisesti. Tullessaan hän oli hyvin epävarma, mutta rentoutui kuitenkin nopeasti. Myöhemmin hän kiitti siitä, että kohtasimme hänet heti omana itsenään, ihmisenä. Ettemme antaneet ulkonäön tai minkään muunkaan normista poikkeavan vaikuttaa käsitykseemme hänestä. Olin onnellinen, että hän sai sen kokemuksen, mutta samalla surullinen siitä, että hänelle se ei ollut itsestänselvyys.

Olen monesti miettinyt, miten pienestä kaikki on kiinni. Tällä hetkellä saan kohdata ihmisiä perhehoitajan saappaissa, mutta voisin yhtä hyvin olla biologisen vanhemman jalkineissa. Sukupolvien taakkaa tai kierrettä ei ole helppo katkaista, lähtökohdat eivät ole kaikilla ihanteelliset. Ei tarvita kuin yksi huono valinta, joka johtaa seuraavaan, ja kierre on valmis. Tai kuka tahansa meistä voi joutua tilanteeseen, jossa sairaus vie kaiken, kaikista viisaista valinnoista huolimatta. Kaikilla ei ole tukiverkostoa, välittäviä ihmisiä ympärillään, voimavaroja tai kykyjä elämänhallintaan.

En pidä itsestänselvyytenä mitään elämässä, en työtä, en tehtävää, en ihmissuhteita, en huomista, en edes tätä hetkeä. Se mitä nyt on, ei välttämättä ole enää huomenna. En omista mitään, silti minulle on annettu paljon. Tämän tiedostaminen saa minut tuntemaan nöyryyttä ja kiitollisuutta.

Ammattina äitiys

Sijaisvanhemmuus on elämäntapa, jopa elämäntehtävä. Avaamme tätä tehtävää varten itsemme, sydämemme, perheemme ja kotimme. Tunteet ovat herkässä ja hyvin vahvasti läsnä jatkuvasti. Toimimme omalla intiimialueellamme, kuitenkin julkisessa tehtävässä. Tehtävän ja yksityisyyden rajaaminen ei ole yksinkertaista, en edes ole varma, onko se kokonaan mahdollistakaan.

Sijaisvanhemmuus on täyttä työtä, mutta en koe sitä työnä sanan varsinaisessa merkityksessä. En voi sulkea ovea klo 16 ja heittää asioita mielestäni seuraavaan työpäivään. Olen jatkuvasti saatavilla ja tehtäväni äärellä. Tämä kaikki vie välillä tavallista herkemille vesille, jolloin on hyvä pysähtyä pohtimaan omia ajatuksiaan ja voimavarojaan. On oltava valppaana, ettei oma tunne tai tulkinta pääse johtamaan aivan harhaan.

Rajaaminen on itselleni haasteellista näissä asioissa, kuten jo aiemmin mainitsin sen olevan haasteellista ylipäätään julkisen hallintotehtävän, tässä tapauksessa sijaisvanhemmuuden tai perhehoidon, ja oman yksityisyyden välillä. Rajaaminen on kuitenkin välttämätöntä oman jaksamisen ja kokonaisuuden toimivuuden kannalta.

Oma, henkilökohtainen tapani rajata yksityisyyttä vaihtelee tilanteiden ja ihmisten myötä, esimerkiksi yhteistyösaralla lasten lähipiirien kanssa. Luonnollisesti lähtökohdat, kuten mahdollisuudetkin ovat erilaisia. Tietysti raamit koko kokonaisuudelle tässä tehtävässä määrittelee laki, ja sen myötä ne tarkastaa lapsen edunmukaisiksi sosiaalityön-

tekijä. Itse määrittelen näiden raamien sisällä omat rajani, huomioiden tietysti parhaani mukaan myös jokaisen perheenjäsenemme.

Kun tunteet ja järki sekoittuvat, kuten julkinen ja yksityinen, tuntuu raja olevan välillä kuin veteen piirretty viiva. Joskus se jopa riittää; se ei ole huomiota herättävä, ei ehdoton. Se on ehkä jopa lähes olematon. Ja kuitenkin tietoisuus tästä rajasta on olemassa. Väittäisin, että etukäteen on tarpeetonta rakentaa valtavaa suojamuuria vahvistamaan ja valvomaan rajoja, sillä joskus heikko viiva voi olla toimivampi vaihtoehto. Samoin toisinpäin, joskus valtava muuri on välttämätön.

Omat rajani muovautuvat yhteistyön myötä joka lapsen kohdalla erilaisiksi. Yhteisellä polulla eteneminen tuo eteen uusia maisemia ja säävaihteluita, joita etukäteen on mahdotonta tietää. Sitä mukaa, kun polku etenee ja maisema avautuu, koetan rakentaa peruseriaatteideni päälle, mitä milloinkin tarvitaan rajaamaan tai suojaamaan itseäni tai kanssakulkijoitani, kuitenkin tavoitteellisesti vahingoittamatta tai loukkaamatta ketään. Usein tilanteet ovat hyvinkin muuttuvia ja vaihtelevia, joten rajoja varmasti koetellaan ja venytellään. Toisinaan ne paukkuvat rikki. Sitten korjataan, paikataan tai aloitetaan uudelleen alusta.

Piikkejä ruusupensaassa vai ruusuja piikkipensaassa

Perhehoidon ohjaajamme totesi keskustellessamme viisaasti, että taistelunsa kannattaa valita. Palaan tähän ajatukseen usein arjessa. Jos kaiken aikaa on sotajalalla vastustamassa muutoksia, rakentamassa suojamuureja tai tarttumassa hanakasti kaikkeen epäolennaiseen, tulee käytettyä paljon energiaa negatiivisen kehän kasvattamiseen.

Usein myös kuulee puhuttavan taistelusta lasten edun puolesta tai taistelusta jotain tahoja vastaan. Itsekin käytän varmasti toisinaan tuota ilmaisua, kuten että aamu on ollut yhtä taistelua lasten kanssa. Kuitenkin sanan varsinaisessa merkityksessä *taistelu* toimintana tai asenteena kuulostaa väärältä yhdistettynä sijaisvanhemmuuteen tai lastensuojeluun. Taistelussahan pyritään päihittämään toinen, voittamaan, mahdollisesti myös satuttamaan ja vahingoittamaan toista osapuolta. Taistelusta tulee mielikuva henkilökohtaisesta, egojen käymästä valtataistelusta, josta pyritään itse selviytymään voittajana, keinoja kaihtamatta.

Kun taistellaan lapsen puolesta tai jotain vastaan, ohjaksissa on pelko. Häviämisen pelko, menettämisen pelko, vaille jäämisen pelko tai satutetuksi tulemisen pelko. Kun pelko ohjaa egoa taistelussa, jää sodan jalkoihin se, kenen puolesta taistelua käydään, eli lapsi. Itse taistelu ja siitä voittajana selviytyminen nousee lapsen edun ja tarpeiden edelle. Tällä ajatuksella en tarkoita sitä, etteikö lapsen etua pitäisi ajaa tai tarvittaessa hänen puolestaan vaatia asioita tai esimerkiksi palveluita, jotka kokee välttämättömiksi lapsen hyvinvoinnin kannalta. En tarkoita, että tarpeiden edessä pitäisi luovuttaa ja antaa olla.

Tarkoitan ainoastaan sitä, että sokea *taistelu* ei johda mihinkään hyvään. Kun tunne – eli pelko tai viha, joka kumpuaa pelosta – ottaa meistä vallan, se johtaa harhaan ja saa sanomaan tai tekemään vahingollisia asioita. Sen sijaan rakkaus ohjaksissa tai rakkauden kautta toimiminen tuo parempia tuloksia.

Kun me hallitsemme tunnetta, eikä tunne meitä, näemme selkeämmin emmekä eksy harhailemaan sivuraiteille niin usein. Asiat, näkemykset ja mielipiteet voivat tosin taistellakin keskenään, ilman että ihmisten täytyy siihen liittyä tai nousta toisiaan vastaan. Jos antaa ainoastaan asioiden riidellä, aiheutuu vähemmän vahinkoa ja haavoittuneita. Asioiden riidellessä lapsi ei joudu sodankäynnin jalkoihin, vaan pysyy päällimmäisenä mielessä ja kaiken keskiössä.

Itse en selviydy läheskään aina kuivin ja puhtain saappain niistäkään taisteluista, joissa pyrin etenemään rakkauden ohjaamana ja pitämään negatiivista tunnetta tiedostettuna sekä hallittuna osana minua. Olen oppinut, että joskus tilanteet ja tunteet vaativat hie-man aikaa ennen reagointia. Parempi ottaa pieni aikalisä mieluummin kuin hyökätä tai sanoa jotain harkitsematonta. Joskus kuitenkin käy niin, varsinkin parisuhteen saralla, että tunne vie ja minä vikisen, en kovinkaan harkitusti. Onneksi asioihin ja tapahtumiin voi kuitenkin jälkikäteen aina palata, paikkaustarvikkeiden kera.

Voimavarojen suhteen saa olla jatkuvasti herkillä. Nuorena äitinä itselleni asettama, näkymätön superäidinviihde tahtoo edelleen eksyä harteilleni helposti, jos en muista palauttaa itseäni maan pinnalle aika ajoin. Toisinaan sen tekee puolisoni. Olen mestari vaatimaan itseltäni liikaa eikä siitä tavasta ole helppo luopua, näköjään vuosikymmen-tenkään kuluessa. Minun on ollut vaikeaa hyväksyä rajalliset voimavarani.

Nuorena vanhempana totuin kuulemaan usein läheisiltäni, kuinka olen jaksava, aina pärjäävä ja iloinen. Aloin uskoa siihen mantraan itsekin ja sitten koin epäonnistuneeni, kun en tietenkään ollut aina jaksava ja iloinen. Piiskasin itseäni, koska kuvittelin, että mi-nun olisi pitänyt olla. Annoin ajatukseni määritellä itseni armottomasti ja koetin parhaani mukaan asettua oletettuun, epäinhimilliseen muottiin. Siitä ei tietenkään seurannut muuta kuin lisää uupumista ja pahoinvointia. Voi kun olisin jo tuolloin kyennyt kohtaamaan itseni, oman rajallisuuteni ja keskeneräisyyteni.

Olen huomannut omalla asenteellani olevan merkittävä vaikutus siihen, miten saappaa-ni kannan ja millaisena polkuni näyttäytyy. Haasteet ovat todellisia ja vastoinkäymiset väistämättömiä, mutta väittäisin, että voimme vaikuttaa siihen, miten niihin ja ylipää-tään elämään asennoidumme.

Abraham Lincolnin sanoin: ”Voimme valittaa, että ruusupensaissa on piikkejä tai iloita siitä, että piikkipensaissa on ruusuja.” Kun keskityn piikkeihin, jää ilo ruusujen loistos-ta ja kauneudesta täysin kokemani epämukavuuden varjoon. Kun sen sijaan keskityn ruusuihin, on helpompi kestää piikkejä. Tiedän, että piikit kuuluvat ruusuihin, mutta ilo

ja kiitollisuus ruusujen olemassaolosta jättää piikit lähes huomaamattomiksi. En saa piikkejä katoamaan, mutta koen, että keskittymällä ruusuihin voin sietää piikkejä paljon paremmin. Ehkä siten saan jossain vaiheessa havaita, että piikkeihinkin voi suhtautua sallivasti tai jopa hyväksyvästi. Piikit kun ovat ja pysyvät. Voin vaikuttaa ainoastaan omaan asenteeseeni ja asenteeni myötä siihen, miten piikit polulleni asettuvat ja millainen niiden merkitys tulee polullani olemaan.

Ruusuja ja piikkejä voisi käyttää vertauksena kuvaamaan myös omia vahvuuksiamme ja heikkouksiamme, tai tarkemmin sanottuna kehitystarpeitamme. Eletty elämä muokkaa ja muovailee meitä ihmisinä, joten myös vahvuutemme ja kehitystarpeemme elävät meissä muutosten myötä.

Olen huomannut, että usein vahvuutemme ja kehitystarpeemme ovat yksi ja sama asia, riippuen mistä näkökulmasta niitä tarkastelemme. Kun näemme kehityskohteemme – usein helpommin kuin vahvuutemme –, löydämme vahvuutemme muuttamalla lähestymis- ja ajatustapaamme samaan asiaan.

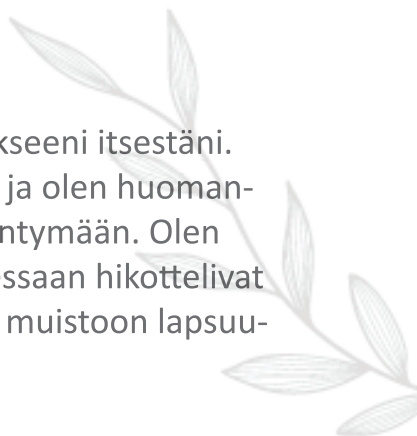
Itse löysin vahvuuteni omien lapsuudenkokemusteni kautta. Erehdyin ensin pitämään kokemuksiani ainoastaan kehitystarpeinani tai ennemminkin luulin niiden olevan pelkästään heikkouksiani. Erilainen lähestymistapa kokemuksiini nosti esiin vahvuuksiani uudella tavalla, jonka myötä löysin itsenikin uudella tavalla. Keskittymällä vahvuuksiimme voimme paremmin ja ammennamme hyvää itsestämme. Hyvään keskittyminen ei poista kehitystarpeitamme, mutta auttaa hyväksymään itsemme sellaisina kuin olemme: keskeneräisinä, täydellisen epätäydellisinä. Kaikilla meillä on omat vahvuutemme ja yhtä varmasti myös kehitystarpeemme. Näin tulee aina olemaan. Siitä syntyy kokonaisuus, jota ihmiseksi kutsutaan.

Järjetön tunne ja tunteeton järki

Itsestänselvyytenä ei voi pitää myöskään tunteita. Niitä joko on tai ei ole. Sijaisvanhempana olen kokenut varmasti enemmän tunteita kuin olisin ikinä voinut kuvitella, aivan laidasta laitaan. Olen saanut kokea aidon rakkauden sijoitettua lasta kohtaan, yhtä syvän kuin biologisia lapsiani kohtaan, mutta myös tunteen syntymisen vaikeuden tai jopa mahdottomuuden. Olen kokenut onnistumisen tunteita ja pettymyksiä. Suuttumusta ja vihantunteita, epäoikeudenmukaisuutta, yhteistyökyvyttömyyttä, syvää kiitollisuutta ja onnea sekä kaikkea siltä väliltä.

Laajaa tunnekirjoa ei ole aina helppo vastaanottaa ja käsitellä. Tuskin kukaan haluaa ikäviä, kuluttavia tunteita osaksi itseään ja elämäänsä. Elämä ei kuitenkaan toteudu ilman niitä. Toki voin kehittää ja vahvistaa tunteitani, mutta en voi pakottaa niitä.

Olen huomannut, että hetkittäin jokin aivan naurettavan mitätön asia saattaa aiheuttaa

itsessäni epämiellyttäviä tunteita, jolloin joudun etsimään syyn ärsytykseeni itsestäni. Olkoon esimerkkinä vaikkapa hikka. Minun on vaikea sietää hikottelua ja olen huomannut, että jopa lapsen jatkuva hikottelu on saanut minut nopeasti ärsyyntymään. Olen joutunut palaamaan polullani lapsuuteni, jossa vanhempani humaltuessaan hikottelivat jatkuvasti. Yhdistän edelleen mielessäni hikan tähän epämiellyttävään muistoon lapsuudestani.

Tämä hyvin pieni asia on samalla hyvin merkityksellinen. Ajattelen, että tunteen ja sen alkulähteen tunnistaminen on tärkeää, jottei pienestä epämiellyttävästä tunteesta pääse syntymään epämääräistä vyyhtiä, joka kasvaa kasvamistaan. Epämääräinen, selvittämätön vyyhti vahingoittaa varmasti itseäni, lapsesta puhumattakaan.

Vaikka koen ikävänä, että joudun käsittelemään näitä asioita, olen silti tyytyväinen, että kykenen tekemään niin. En halua vahingoittaa lasta siirtämällä häneen tiedostamatta omia kipeitä kokemuksiani tai käsittelemättömiä tunteitani. Kun tavoitan ärsytykseni alkulähteen, ymmärrän itseäni ja voin valita, miten tunteeni ilmaisen. Aina tietenkään kaikella ei tarvitse olla sen suurempaa merkitystä, enkä missään nimessä jaksan aina uppoutua analysoimaan jokaista tunnetilaa. Pyrin kuitenkin siihen, että olisin tasapainossa omien ajatusteni, tunteideni ja toimintani kanssa.

Sijaisvanhemmuutta harkitseville puhutaan ennakoivalmennuksessa paljon rakkaudesta. Lapsi tarvitsee hoivaa, huolenpitoa ja rakkautta. Mitä rakkaus tässä yhteydessä tarkoittaa? Mitä se pitää sisällään?

Koen, että sijaisvanhemmuutta harkitsevan roolissa mahdollinen ajatus rakkaudesta itsestäänselvyytenä tai jonkinlaisena velvollisuutena voi herättää kovasti huolta ja epävarmuutta. Onko oletuksena, tai jopa vaatimuksena, tuntea rakkautta lasta kohtaan? Olenko epäonnistunut sijaisvanhempana, jos en koe aidosti rakastavani lasta?

Itse pohdiskelin valtavasti näitä asioita ennakoivalmennuksen aikana. Omalla kohdallani epävarmuus ja pelko aiheesta oli tuolloin niin suuri, että se oli osasyynä siihen, miksi halusimme toimia vain ja ainoastaan päivystysperheenä. Minulla oli varmuus siitä, että pystyn osoittamaan lapselle rakkautta, hellyyttä ja huolenpitoa, mutta koska sijoitukset päivystysluontoisesti ovat verrattain lyhytkestoisia, pystyin myös vapauttamaan itseni siitä velvollisuuden tunteesta, että minun pitäisi rakastaa.

Tämä ajatus kääntyi käytännön myötä nopeasti pääläelleen. Ajattelen nyt, että vapautumiseni ajatuksen tasolla tästä ”rakkausvelvoitteesta” edesauttoi käytännössä tunteiden syntymistä ja kiintymistä lapseen. Kun unohdin pelot, velvoitteet ja oletukset, tunteet saivat kehittyä omalla painollaan. Sain vapauden tunteille ja luvan tuntea juuri niin kuin tunnen.

Voin toki olettaa etukäteen tuntevani tietyssä hetkessä tietyllä tavalla, mutta ilman ko-

kemusta oletukset ovat usein turhia tai vääriä. On kohtuutonta asettaa itselleen vaatimuksia tai oletuksia rakkaudesta, tai mistään muustakaan tunteesta, ennen kuin niitä kussakin hetkessä koemme.

Huomasin, että rakkaus on, sijaisvanhemman saappaissa, ennen kaikkea rakkauden *tekoja*. En jää kiinni ajatukseen rakkaudesta, vaan ajattelen *toimivani* rakkaudesta. Vielä paremmin voisin kuvailla ajatuksen niin, että *rakkaus* toimii minun kauttani. Tunteet tulevat ja vahvistuvat tekojen myötä. Tällä en tietenkään tarkoita sitä, että kaikki menisi sinisilmäisen oikein, hyvin tai helposti. Tarkoitan ainoastaan, että olen huomannut tämän oivalluksen keventävän ja helpottavan sijaisvanhemman saappaissa kulkemista. Ymmärrän, että tämän kaltainen ajatusmaailma saattaa jollekin toiselle kuulostaa aivan hölmöltä tai vieraalta. Se ei haittaa, päinvastoin, kaikilla on omat tapansa toimia ja hyvä niin.

Tärkeintä on tietenkin löytää juuri ne omat tavat ja keinot, joilla voi toimia itsensä ja muiden parhaaksi asettamatta itselleen kohtuuttomia odotuksia tai paineita. Kun ohjaksissa on rakkaus ja pyrkimyksenä hyvä, jokaisen oivallukset ja toimintatavat ovat aivan yhtä oikeita ja tärkeitä. Kun ajattelee ja toimii välittäen, tekee varmasti jotain oikein.

Kiintyminen ja luopuminen

Omalla kohdallani olen kokenut rakkauden heräävän luontevimmin, ikään kuin itsensä, aivan pienten vauvojen kohdalla. Voisin kuvailla, että vauvat saavat sielunelämäni aivan sekaisin. Puolisoni jaksaa muistutella joka kerta, kun saamme vauvan hoidettavaksi, että pidänhän nyt jalat maassa, hän kun tietää tunteideni lähtevän oitis laukkaamaan.

Luulen viisastuvani joka kokemuksen jälkeen, mutta aina kun saan vauvan hoidettavaksi, tulee hänestä hyvin pian ”oma”. Minusta vauvat alkavat jopa näyttää samalta kuin biologiset lapseni, vaikka heillä olisi aivan eri kulttuuriperimä. Yhden vastasyntyneen kohdalla löysin itseni ostamassa marketista liivinsuojia, kunnes paketti kädessäni tajusin, etten nyt tosiaan taida tarvitakaan niitä.

Olemme saaneet hoitaa adoptioon lähtevän vauvan vastasyntyneestä adoption toteutumiseen saakka, eli runsaan kolmen kuukauden ajan. Kokemus oli ikimuistoinen kaikessa kauneudessaan ja haikeudessaan. On uskomatonta, miten niin lyhyessä ajassa voi rakastaa niin paljon. En uskaltanut miettiä luopumista sijoituksen aikana, sillä halusin rakastaa ehdoitta ja varauksetta, sen ajan kuin niin oli tarkoitettu. Päätin surra luopumista sitten, kun sen aika oli.

Luopumisen tuskaa helpotti uusien vanhempien onni tulevasta perheenisäyksestä. Saimme myötäelää lapsettoman pariskunnan onnen täyttymistä ja heidän heräämistään

vanhemmuuteen. Heidän suurin toiveensa oli toteutumassa. Kun vanhemmat tulivat ensi kertaa katsomaan lastaan, oli tunnelma uskomattoman herkkä. Muistan, että kyynelehdimme kaikki: vanhemmat, minä ja sosiaalityöntekijä. Keskipisteenä oleva vauva katseli tyytyväisenä, kuin ymmärtäen miten suuri ja ainutkertainen hetki on, ja miten toivottu pieni ihminen hän onkaan.

Kun veimme lopulta vauvan omaan perheeseensä, kirjoitin hänelle mukaan kirjeen, jonka pyysin äidin antamaan aikanaan lapselle, jos kokisi sen hänelle hyväksi. Minusta oli tärkeää kertoa, että vaikka lapsen elämän alku oli tavallisuudesta poikkeava, hän oli ensi hetkistä lähtien rakastettu ja toivottu lapsi. Koen, että hänen elämänpolkunsa alussa olimme tarkoitettu hänelle ja hän oli tarkoitettu meille.

Luopuminen ei ollut helppoa, mutta se oli odotettavissa ja siihen oli ehtinyt valmistautua. Valmistautuminen ei tietenkään poista kokonaan luopumisen tuskaa, vaan se on aina oma prosessinsa. Pitkä tai lyhyempi, vaikea tai helpompi. Kyyneleiltä en välty koskaan. Tämän vauvan kohdalla itkin vuolaasti omaa luopumistani pari päivää, sitten tunsin palaavani jälleen polulleni.

Olen koettanut helpottaa omaa luopumistani rajaamalla ajatuksissani omaa tehtävääni ja vaikutusvaltaani. En voi vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu ennen tai jälkeen sijoituksen, voin keskittyä vain omaan tehtävääni ja tähän hetkeen. Kun sijoitus päättyy ja on aika luopua, olen tehnyt voitavani eikä jatko ole enää omissa käsissäni. En voi jäädä loputtomasti vellomaan ikävään tai luopumisen tuskaan, sillä silloin juutun paikoilleni. Luopuminen on aina osa elämää ja sen hyväksyminen auttaa eteenpäin. Toki tunteet on kohdattava ja surutyö tehtävä, mutta sitten on päästettävä irti ja siirryttävä eteenpäin, muuten en voi auttaa tai kohdata mahdollista seuraavaa lasta, joka tarvitsee minua.

Onhan toki valtava ero kiintymisen ja luopumisen kannalta siinäkin, tuleeko lapsi osaksi perhettä suunnitellusti kuukaudeksi tai pariaksi, vai sijoitetaanko hänet vaikkapa pienenä vauvana pitkäaikaisesti, vailla kovinkaan suurta todennäköisyyttä palautumisesta biologiseen perheeseensä.

Olen kokenut, että vanhemmuuden jakaminen ja yhteistyö biologisen perheen kanssa on myöskin vahvasti kokonaisuuteen vaikuttava tekijä. Toisinaan biologiset vanhemmat ovat tiiviisti mukana lapsen elämässä ja heillä on lapsen kanssa vahva kiintymyssuhde, jolloin vanhemmuuden jakaminen korostuu, samoin biologisen perheen merkitys lapsen elämässä.

Tämä on tietenkin ihanteellinen tilanne lapsen kannalta, jos yhteys ja yhteistyö biologisen perheen kanssa on hyvää ja sujuvaa. Vastaavassa tilanteessa ajattelen sijaisperheen merkityksen olevan ensisijaisesti tietenkin lasta kannatteleva, mutta myös rinnakkaisvanhemmuutta tukeva. Sijaisvanhemmuus toteutuu mielestäni silloin selkeämmin sanan varsinaisessa merkityksessä: sijaisvanhemmuutena, joka jo sanana korostaa oheis-

vanhemmuutta, vanhempana toimimista silloin, kun biologiset vanhemmat eivät ole saatavilla tai paikalla. Kun taas ajattelee tilannetta, jossa esimerkiksi lapsen ja biologisen vanhemman välillä ei ole yhteyttä tai välttämättä tapaamiset eivät ole toteutuneet koskaan, korostuu oma sijaisvanhemmuus.

Voi olla, että kokemus on lähes pelkästään vanhemmuudesta, ilman ”sijaisuutta”, joka tietenkin vaikuttaa kokonaisuuteen, myös kiintymyksen ja mahdollisen luopumisen kannalta. Pääsääntöisessä vanhemmuudessa luopuminen jää hyvin vahvasti taustalle, toisinaan sitä ei edes muista. Ei osaa ajatella mahdollisuutena jotain, mistä ei ole lainkaan käytännön kosketusta. Jokainen tilanne on yksilöllinen, jokainen lapsi on ainutlaatuinen. Samoin voisin kuvailla jokaisen kiintymyssuhteen olevan omanlaisensa, jokaisen luopumisen kokemuksen olevan ainutkertainen.

Kiintyminen ja luopuminen ovat vaikea parivaljakko. Mitä vahvemmin kiintyy, sitä vaikeampi on luopua. Luopumisen pelko saattaa aiheuttaa kiintymisen pelkoa ja sitä myötä kiintymyssuhteen tiedostettua tai tiedostamatonta välttelyä suhteessa lapseen. Ilman minkäänlaista kiintymystä ei kuitenkaan voi saada mitään hyvää tai eheyttävää aikaan.

En usko, että avaamatta itseään ja sydäntään tässä tehtävässä voisi toimia tai kokonaisuudesta saada toimivaa. Ajattelen että lapsi tarvitsee varauksettoman välittämisen kokemuksen, vaikka se tarkoittaisikin sydänsuruja itselleni myöhemmin. Aikuisena vastuuleni jää surutyön tekeminen aikanaan sekä tietoisuus siitä, että sijoituksen aikana olen antanut itsestäni varauksetta sen, minkä olen kyennyt. Tämä tietoisuus helpottaa itseäni surutyössäni. Tuntuu paljon paremmalta, jos luopumisen lisäksi joutuisin painimaan omien pelkojeni ja itsesyytösten kanssa, kun en uskaltanut antaa rakkaudelle mahdollisuutta. Toisaalta mahdollisuuden antaminen ja itsensä likoon laittaminen ei välttämättä tarkoita automaattista, vahvaa kiintymyksen syntymistä. Olen kokenut myös suurta vaikeutta löytää aitoa tunnetta ja kiintymystä lasta kohtaan.

On mahdotonta täysin tarkasti analysoida, mistä kiintymisen vaikeus satunnaisesti jonkun tietyn lapsen kohdalla johtuu, mutta olen koettanut päästä käsiksi tunteiden syihin ja syövereihin. Saatan joutua palaamaan polullani taaksepäin, jopa lapsuuteen saakka, jotta voin löytää tekijöitä, jotka aiheuttavat hankaluutta tai kitkaa edelleen tässä hetkessä. Milloinkaan oma kiintymisen vaikeuteni ei johdu lapsesta, se johtuu minusta. Sen tiedostaminen saa etsimään syitä itsestäni sen sijaan, että hakisin syitä, saati olemattomia vikoja lapsesta.

Aina kuitenkin kiintymisen, tai vastaavasti sen hankaluuden, taustat eivät sen yksityiskohtaisemmin avaudu, tunneasioita voi olla mahdoton sanoittaa tai analysoida. Ajattelen yksinkertaisesti, että niin meidän ihmisten välisissä suhteissa saattaa käydä. Toisinaan kolahtaa kovaa, toisinaan jokin jää uupumaan. Toki aikuisen ja lapsen välisen suhteen *vahvistaminen* ja *rakentaminen* on aikuisen vastuulla. Sen sijaan tavoitteen todellinen *lopputulokset* ei ole aikuisen, tai kenenkään muunkaan vastuulla. Se on, mitä on. Kovasta yrityksestä, välittämisestä tai halusta huolimatta emme voi aina vaikuttaa

lopputulokseen toivomallamme tavalla. Sen sijaan, että jäisin vellomaan ”epäonnistumiseen”, voin pohtia, mihin kykenen näillä käytettävissä olevilla työkaluilla ja eväillä. Mihin ne riittävät?

Kuraiset päivät ja vuotavat saappaat

Väsymys ja uupumus ovat lähes päivittäin jossain määrin osa arkea. Itselläni huomaan uupumisen eniten ajoittaisena kyvyttömyytenä nähdä metsää puilta sekä selkeänä ärsytyskynnyksen madaltumisena. En osaa juurikaan kaivata mitään kodin ulkopuolelta, joten on helppo heittäytyä huomaamatta arkeen, silloinkin, kun se ei toimi niin myönteisesti. Jos heittäydyn mukaan haasteisiin ja arjen askareisiin tauottomasti, se tuo esiin hyvin vahvasti omat kehitystarpeeni.

Hektisessä oravanpyörässä unohtuu helposti asioiden todellinen tärkeys ja merkitys. Kärpäsiä tulee härkäsiä ja on helppo kadottaa aito, myötätuntoinen läsnäolo. Kun huomaan, että pienetkin asiat alkavat kiristää hermoja tai negatiivisuus alkaa vahvistua, on aika viheltää peli poikki. Itse tarvitsen ajoittain fyysistä ja henkistä välimatkaa, jotta saan ajatukseni ja tunteeni pureskeltua. Välimatkan myötä saan huomata, että ikävöin perhettäni. Se auttaa löytämään rakkauden ja kiitollisuuden uudelleen arjen haasteiden alta. Käytännössä tämän toteutamme parin kuukauden välein muutaman vuorokauden vapaana, jonka saamme järjestettyä rakkaan sukulaisemme avulla. Joskus riittää tunnin kävelylenkki tai kierros kirpputorilla. Olen äärimmäisen huono ottamaan omaa aikaa tai tilaa, joten se on vaatinut sekä opetteluja että totuttelua.

On myös paljon tilanteita, joissa oman ajan ottaminen ei ole mahdollista silloin, kun sitä huomaa tarvitsevänsä. Silloin saatan käyttää apuna mielikuvaharjoituksia. Ajattelen esimerkiksi suojaavani itseni kuplalla tai muurilla, josta kaikki epämiellyttävät, tarpeettomat asiat kimpoavat takaisin. Tämä mielikuva helpottaa itseäni toimimaan siten, etten päästä minkään ympärillä tapahtuvan vaikuttamaan liian vahvasti tai negatiivisesti omaan mieleeni ja sitä myötä käytökseeni. Minun ei tarvitse päästää kaaosta osaksi itseäni, se saa jäädä ulkopuolelle. Laivakaan ei uppoa myrskyssä, ellei se päästä myrskyä sisään.

Ympäristön vaikutuksilta suojautuminen ei kuitenkaan aina onnistu tai käy helposti. Vaikka asiat tiedostaa, ei tunteita tai tilanteita voi säätää napista painamalla. On siis niitäkin päiviä, kun tuntee saappaansa hyvin epäsopiviksi ja epämukaviksi. On niitä päiviä, kun kura vuotaa saappaista sisään.

Niinä päivinä muistaa lasten olevan ihania vasta, kun he ovat nukkumassa ja hiljaisuus on laskeutunut taloon. Jonkin päivän saattaa pelastaa suklaa, lempileffa tai jokin muu hyväksi havaittu keino. Joitakin päiviä ei pelasta yhtään mikään.

Ajattelen, että näiden ”kurapäivien” hyväksyminen osana arkea on oman jaksamisen ja

hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Välillä sukat kastuvat, mutta kyllä ne seuraavaksi päiväksi jo todennäköisesti kuivuvat. Kunnes kastuvat jälleen.

Ideaali saapastelija

Huomaan ajatusteni ideaalista sekä kohtuuttomista vaatimuksista itseäni kohtaan elävän edelleen etäisesti, mutta sitkeästi. Ne kummittelevat lähes huomaamatta aika ajoin, näkymättömän superäidin viitan lailla. Viimeksi olen huomannut tämän valmentajan tehtävässäni.

Sijaisvanhemman saappaiden lisäksi saan kulkea välillä polkuani PRIDE-valmentajan jalokineissa. PRIDE muodostuu sanoista *Parent Resources for Information Development and Education*. PRIDE-valmennus on osallistujalle mahdollisuus harkita sijais- ja adoptiovanhemmuutta yksilö-, perhe- tai ryhmäkohtaisesti.

Työskentelen sosiaalityöntekijän parina sijaisvanhemmuutta harkitsevien rinnalla valmennuksen aikana. Huomasin, että tämä uusi tehtäväni PRIDE-valmentajana loi minulle valtavasti paineita siitä, millainen minun pitäisi valmentajana olla ja miten minun pitäisi valmentajana toimia.

PRIDE-valmentajakoulutuksessa ihailin muita valmentajia ja valmentajiksi aikovia, jotka vaikuttivat niin luontevilta ja rennoilta omissa nahoissaan. Keskityin harjoituksissamme kovasti siihen, miltä mahdoin milloinkin näyttää ja miltä mahdoin kuulostaa. Yllättävää oli, että minä, sanavalmiina ihmisenä, jäinkin miettimään, mitä minun nyt pitäisi sanoa, miten minun pitäisi suhtautua, miten minun pitäisi sitä tai tätä.

Onneksi jossain vaiheessa tavoitin itseni sivupolulta harhailemasta. Tajusin, ettei minun *pitäisi* yhtään mitään, ainoastaan olla ja luottaa siihen, mitä olen ja mitä minulla on. Jos lähden luomaan harhakuva ja toteuttamaan itseäni olemattoman ideaalin valmentajan saappaissa, olen syvällä suossa, en omalla polullani. Jos keskityn vain itseeni ja siihen mitä minun *pitäisi* olla, kuinka voisoin aidosti kohdata ketään muuta? Tämä oivallus helpotti oloani ja jännitystäni huomattavasti. En voi olla mitään muuta kuin olla, mitä olen, ja ammentaa itsestäni.

Ei tämä ajatus poistanut kaikkea sitä jännitystä tai epävarmuutta, joka itselläni liittyy tilanteisiin, joissa olen esillä, mutta se teki siitä luontevampaa ja vaivattomampaa. Nykyään osaan jopa nauttia olemisestani. Minä en ole pääosassa, ainoastaan osa jotain suurempaa. Kukaan ei ole tullut katsomaan minua, vaan tutkimaan itseään, käymään läpi omaa prosessiaan, jota saan vierellä kulkea. Ihana oivaltaa, etten olekaan koko maailman napa!

Sanoisin että kaikki mahdolliset kiiltokuvamaiset mielikuvat sijaisvanhemmuudesta ovat karisseet matkan varrella, samoin ihanteelliset ajatukset omasta kykeneväisyydestä ja jaksavaisuudesta. Kaikki ennalta maalatut tunteet ja suunnitelmallisuus. Jos onkin erehtynyt luulemaan itsestään jotain muuta tai enemmän, lopulta kerros kerrokselta kaiken alta kuoriutuu keskeneräinen ihminen, jonka joutuu kohtaamaan aidoimmillaan ja paljaimmillaan. Ärsytys, huoli, ahdistus, suru tai viha saa helposti epäonnistumisen tunteen nostamaan päätänsä. Haavoittuvuus, ylpeys, ikävä tai häpeä voi iskeä ruoskan lailla. Rakkaus voi syttyä tai saada sydämen särkymään.

Välillä itsensä kohtaaminen ja sietäminen on vaikeaa. Mahdotonta se voi olla silloin, jos ei alkuunkaan tunne itseään, jos kaikki pinnan alta paljastuva on täysin vierasta. Toki yllätyksiä tulee varmasti; kukaan ei voi tuntea itseään pohjimmiltaan täysin. Lisäksi muuttumme ihmisinä jatkuvasti. Myös tilanteet elävät ja muuttuvat, käsitykset muuttuvat, maailma muuttuu.

Jos emme hyväksy tai kohtaa todellista minäämme, aitoja tunteitamme ja jatkuvaa keskeneräisyyttämme, elämä käy äärimmäisen raskaaksi. Silloinhan laiminlyömme todelliset tunteemme ja tarpeemme. Pyristelemme jatkuvasti vastavirtaan, olemme sokeita itsellemme ja elämälle. Jos emme hyväksy kaikkea meissä, tekee se myös sijaisvanhemmuudesta äärimmäisen raskasta. Jos emme hyväksy itseämme, voimmeko hyväksyä täysin toisen ihmisen?

Tarkemmin ajatellen en ole kokenut eläessäni vastaavaa asiaa, joka saa tuntemaan itseni yhtä nöyräksi ja paljaaksi kuin sijaisvanhemmuus. Jos sijaisvanhemmuus olisi roolihahmo näytelmässä, voisin kuvitella sen heittävän kaikki vaatteensa yltään, sivelevän itseään höyhenellä, kävelevän terävillä kivillä tai lasinsiruilla. Seuraavaksi se sytyttäisi itsensä tuleen, jolloin sivuroolin esittäjä kaataisi ämpärillisen jäitä niskaan. Sen jälkeen sijaisvanhemmuus roolihahmona kiroilisi, itkisi, nauraisi ja huutaisi, että ei se pysty eikä jaksaa, mutta tahtoo kuitenkin. Välillä se repisi harmaita hiuksiaan ja sitten kiittäisi polvellaan maailmaa kaikesta hyvästä ja kauniista, mitä sille on annettu. Lähettäisi lentosuukoja ja paikkailisi samalla ruhjeitaan.

Näytelmä voisi päättyä roolihahmon hellään halaukseen, jossa se armollisesti kiittäisi itse itseään ja toteaisi, että ei tainnut toiminta ja vuorosanat ihan suunnitellusti mennä, mutta hyvin vedetty. Ainakin tuli improvisoitua! Vaikuttaa sekopäiseltä rooilta, eikö? Siltä se myös usein tuntuu.

Tunteet eivät kuitenkaan määrittele meitä ihmisinä, ne kertovat meille jotain. Voimme oppia niiltä paljon. Emme ole yhtä kuin tunne. Vaikka tunnemme jotain, jonka koemme pahana tai haitallisena, ei se tee meistä pahaa tai huonoa ihmistä. Tunteet tulevat ja menevät, antaa niiden virrata. Meillä on mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja ilmaista tunteita eri tavoin. Vaikka tunteet näyttäytyisivät meille, kuten näytelmän roolihahmolle, voimme pyrkiä käsittelemään ja kanavoimaan ne sopivalla tavalla, vahingoittamatta

itseämme ja/tai muita. Tarvitseeko tunteita ylipäättään jakaa negatiivisiin ja positiivisiin, hyviin tai huonoihin? Tunnehan ei voi olla väärä, joten voiko se aitoudessaan olla lopulta muuta kuin meille hyväksi?

Äidistä miljonääriksi vai keppihevoseksi?

Saan olla maailman keskipisteenä tavallisena kotipäivänä, kun pelkästään aamupäivän aikana olen kuullut 280 kertaa ”Äitiiii!” Olemme luonnollisesti antaneet jokaiselle lapselle vapauden päättää, millä nimellä he meitä aikuisia haluavat kutsua. Jos otan päivystysluontoisesti lapsen vastaan, puhun hänelle meistä aikuisista aina alkuun etunimillämme. Usein pieni lapsi alkaa kuitenkin muiden mukana kutsua minua äidiksi, lyhyestikin sijoitettuna ollessaan. Se on tietysti luontevaa ja luonnollista pienelle lapselle, joka kuulee kaikkien muidenkin puhuvan äidistä, vaikka sanan varsinainen merkitys ei vielä avautuisi hänelle sen suuremmin.

Lapsille kaikki tuntuu olevan mutkattomampaa ja luontevampaa. Tässä on äiti ja *that’s it*. Jos lapsi kutsuu minua äidiksi, toki vastaan hänelle itsestäni äitinä, jotta hän kokisi hyväksyntää ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Minulla on tapana sanoa, että ei ole väliä, vaikka lapsi kutsuisi minua keppihevoseksi, jos hän kokee sen itselleen sopivana, hyvänä ja turvallisena. Silloin myös puhuisin hänelle itsestäni kepparina.

Meille pitkäaikaisesti sijoitetuilla lapsilla on uskomattoman kyvykkäät ja ymmärtävät biovanhemmat, jotka sallivat lastensa kutsua myös meitä äidiksi ja isäksi. He pystyvät jakamaan vanhemmuutta sanan varsinaisessa merkityksessä. Lapselle tällä on tavattoman suuri merkitys, samoin meille sijaisvanhempina. Lapsen kokemus sallivuudesta auttaa häntä kotoutumaan, juurtumaan ja kiintymään turvallisesti kahteen perheeseen ja molempiin vanhempiin. Tämä vaikuttaa suuresti lapsen hyvinvointiin ja sen myötä tietysti koko perheen hyvinvointiin sekä arjen toimivuuteen.

Tietysti sallivuuden ja arvostuksen täytyy olla molemminpuolista perheiden välillä. Itse olen esimerkiksi tarkka siitä, etten milloinkaan puhu lapselle biovanhemmastaan pelkällä etunimellä, vaan lisään aina äiti- tai isä-sanana erisnimen lisäksi. Tietysti tilanne olisi eri, jos lapsi toivoisi biovanhempiaan kutsuttavan toisin. Yhtä hyvin siis biovanhemmatkin voisivat olla keppihevoseja.

Koetan ottaa parhaani mukaan biovanhemmat osaksi meidän elämäämme. Toivon, että he tuntevat olonsa turvallisiksi ja huomioiduksi osana lastensa arkea. Meillä on kuitenkin huomassaan heidän kallein aarteensa. Tiedostan, että olemme onnekaassa asemassa, koska meillä on mahdollisuus ja onni tehdä sujuvaa, hyvää yhteistyötä. Se ei ole itsestäänselvyys eikä se valitettavasti ole aina mahdollistakaan.

Jos laittaisin kolikon purkkiin joka kerta kun kuulen sanan ”äiti”, olisin ollut miljonääri jo

vuosia sitten. Rahasta puheen ollen, sijaisvanhemmuudessa se koetaan usein tabuna tai vähintään kiusallisena aiheena. Fakta on kuitenkin se, ettei kukaan elä pelkällä sielunravinnolla. Laskut on maksettava ja lainat lyhennettävä, vaikka perhehoitajuus olisi aito kutsumus.

Perheenlisäys sijoitettavan lapsen muodossa tarkoittaa automaattisesti lisää kuluja, samoin kulutusta – maallista ja kieltämättä myös henkistä. Sijaisvanhemmille toki maksetaan kuntakohtaiset hoitopalkkiot, samoin kuluja korvataan. Rahallisesti palkkioilla ei pääse rikastumaan, mutta arjen saa pyörimään, ja ainakin henkinen pääoma varmasti kasvaa jatkuvasti.

Työn määrää ei voi vähätellä, mutta päivästä riippuen voi tuntua hyvinkin kevyeltä. Toisaalta on myös niitä päiviä, kun tuntee itsensä umpihulluksi tai uupuneeksi kaiken keskellä. Yksi lapsistamme aikoinaan sanoi, että äiti ei käy töissä, äiti on aina lomalla. Ihana ajatus! Mietin myös tuolloin, että jos tämä on lomaa, en halua tietää, mitä on työ...

Olen palannut ajatuksissani useasti pari vuosikymmentä taaksepäin, kun monet arjen käyttötarvikkeet olivat meille ylellisyyttä. Jos lapsi sairastui korvatulehdukseen ja tarvitsi lääkekuurin, olimme pulassa. Jokainen euro oli laskettava. Tähän verraten voin tietenkin sanoa, että elämä on ylellistä nyt, voimmehan käydä ruokakaupassa ilman laskinta ja saamme laskut maksettua ajallaan. Voimme ostaa jäätelökioskista kesällä jäätelöt lapsille, siihenkään emme nuorina vanhempina juuri pystyneet.

Olen kiitollinen siitä, että saan toteuttaa itseäni tehtävässä, jota rakastan ja josta saan myös toimeentulon. Samaa tärkeää tehtävää tein myös nuorena äitinä, mutta ilman taloudellista turvaa. Se tuntuu edelleen oudolta ja ristiriitaiseltakin.

Tiedän kokemuksesta, miten raskasta lapsiperheelle on elää jatkuvassa taloudellisessa hätätilassa. Se on painava kivi saappaassa, joka osin estää etenemästä ja aiheuttaa jatkuvaa painolastia, fyysistä ja henkistä. Siihen taakkaan helposti uupuu.

Aina löytyy myös ihmisiä, jotka ajattelevat sijaisvanhempien tekevän työtään tai tehtävänsä rahan vuoksi. En ole itse kohdannut kasvotusten näitä ajatuksia, paitsi ehkä huumorin varjolla, mutta vaikkapa netistä voi aiheen ympäriltä lukea paljonkin vastaavia kommentteja. Ne saa jättää omaan arvoonsa, mutta kieltämättä joskus tekisi mieli kommentoida jokaiselle epäilijälle, että siitpä sitten tekemään. Kokeilepa toimia sijaisvanhempiana rahan vuoksi ja katso kauanko paketti pysyy kasassa.

Paketti voi toki levitä käsiin, vaikka tekisi parhaansa ja täydellä sydämellä, mutta varmana asiana pidän sitä silloin, jos pelkkänä pyrkimyksenä on raha tai jokin muu epäpuhdas motiivi. Uskallan siis väittää, että on mahdottomuus toimia sijaisvanhempiana ilman syvempiä tarkoituseriä tai aitoa välittämistä. Jos kylvää ilman rakkautta, kasvattaa pelkkää pahoinvointia. Voi toki yrittää, mutta se kaatuu omaan mahdottomuuteensa, ennemmin tai myöhemmin.

Parisuhde & vanhemmuus

Ehkä yllättävintä sijaisvanhemmuudessa on itselleni ollut parisuhteen toimivuuden merkitys kokonaisuuden kannalta. Kokonaisuuteen kuuluvat kaikki elämän osa-alueet, kaikki ne vaikuttavat toisiinsa. Jos jokin osa-alue on täysin rempallaan, on sen heijastumista toisaalle mahdotonta välttää. Itselläni vaikuttavin osa-alue on parisuhde.

Kahden aikuisen parisuhteessa olemme onneksi löytäneet paljon työkaluja suhteemme ylläpitämiseen, osin varmasti kantapään kautta. Molemmilla on aiemmat pitkät parisuhteet, kuten itselläni 11 vuoden avioliitto biologisten lasteni isän kanssa. Päädyimme yhteen nuorina emmekä osanneet hoitaa riittävästi suhdettamme haastavan arjen keskellä. Lopulta kadotimme toisemme kokonaan.

En koe liittoa kuitenkaan missään nimessä epäonnistumisena, päinvastoin. Saimme neljä ihanaa lasta, joista kolme on jo ehtinyt täysi-ikäisyyteen. Kasvoimme nuorista vanhemmista yhdessä aikuisuuteen. Vastoinkäymiset arjessa kasvattivat vähintään yhtä paljon kuin onnistumiset. Molemmat varmasti teimme parhaamme, mutta se ei ollut parisuhteelle tarpeeksi.

Vaikka lasten vuoksi olisi ehkä helppokin jäädä toimimattomaan suhteeseen, on se silti mielestäni suurempi riski kuin mahdollisimman hyvin käsitelty ero ja elämänmuutos. Lapset aistivat herkästi kaiken senkin, mitä ei ääneen sanota, ja vanhempien parisuhteen toimimattomuus heijastuu väistämättä lapsiin. Esimerkki etäisestä, puhumattomasta ja koskettamattomasta parisuhteesta ei ole se malli, jonka haluan lapsilleni välittää. Mikään suhde ei tietenkään ole jatkuvaa onnea, enemmänkin jatkuvaa työnsarkaa, mutta ajattelen että johonkin on vedettävä raja.

Eromme ei ollut helppo, tuskin ero koskaan on, mutta kaikkien hyvinvoinnin kannalta välttämätön. Olemme kyenneet jatkamaan yhteistyössä lastemme vanhempina, ja koen välimme nykyään muutenkin hyvinä ja mutkattomina. Elämänmuutos toi minun ja lasteni elämään nykyisen puolisoni. Ihmisen, joka sattumoisin ei koskaan halunnut lapsia.

Luin hiljattain tuntemattoman kirjoittaman tekstin aiheesta, jonka mukaan ihmiset eroaisivat vähemmän, jos he vain *tyytyisivät* suhteeseen. Takerruin mielessäni tyytymiseen. On väärin *tyytyä* parisuhteeseen, tai ylipäätään mihin tahansa asiaan elämässä, jos ei koe sitä toimivaksi tai oikeaksi. Tyytymisellä on mielestäni negatiivinen kaiku. Jos *tyytyy* johonkin, ei ohjaksissa ole rakkaus vaan pelko. Pelko muutoksesta, pelko olevasta tai tulevasta. Minulle se merkitsee jotain vastentahtoista, alistavaa, periksi antamista, välinpitämättömyyttä. Luulen tyytymisen tuovan mukanaan usein pettymyksiä, surua, vihaa tai katkeruutta. Kysytäänhän avioliitonkin kynnyksellä tulevilta puolisoilta ”*tahdotko rakastaa ja sitoutua?*” Tyytymisestä ei kukaan kysele mitään.

Jos tahtotila ehtyy, saattaa tyytyminen olla ainoa, mitä jää jäljelle. Tyytymistä ei sovi se-

koittaa tyytyväisyyteen tai kiitollisuuteen, joilla on aivan erilainen merkitys. Tyytyväisyys ja kiitollisuus kumpuavat rakkaudesta, eivät pelosta. Edellisessä suhteessa minulla kesti kauan tunnistaa nämä tuntemukset, saati erottaa ne toisistaan.

Vaikka tietyt asiat ovat elämäkokemuksen kautta selkiintyneet, tunteiden kirjossa riittää aina työtä. Ajattelen, ettei ihmisestä yhden elämän aikana tule koskaan valmista. Nykyisen puolisoni kanssa lähtökohdat parisuhteelle olivat vähintäänkin mielenkiintoiset. Kuten jo totesinkin, hän ei ollut halunnut lapsia. Tavatessamme minulla oli biologisia lapsia neljä. Alkuun mahdottomalta tuntuvasta yhtälöstä kasvoi kuitenkin jopa yllättävän toimiva ja hyvä kokonaisuus.

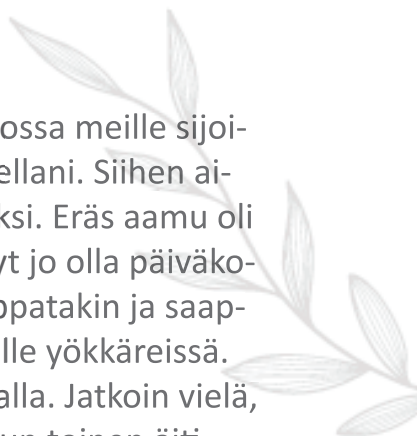
Puolisoni on harkitseva järki-ihminen, hän punnitsee ja miettii asiat loppuun saakka. Tämä on myös hänen perustelunsa sille, miksei hän ole koskaan halunnut biologisia lapsia. Hän ei ole halunnut ottaa vastuuta jälkikasvusta, elämästä kun ei koskaan tiedä. Parisuhde saattaa päättyä, rahat voivat loppua, vakava sairaus iskeä, mutta vanhemmuus – ja sen tuoma vastuu – pysyy. Tämä hänen näkemyksensä on ollut monien kiinnostavien keskustelujemme kirvoittajana. Haastan hyväntahtoisesti hänen näkemystään usein eri näkökulmista, kuten Samuli Putron laulun sanoin: *”Mitäpä jos sä pelkää turhaan, ja elämä tapahtuu sinä aikana?”*

No, meillä tosiaan tapahtuu, vaikka biologisia lapsia ei miehelläni ole edelleenkään. Ehkä tämä on vanhemmuutta, joka toteutuu hänelle vastuun kannalta kevyemmin. Varmuutta hän ei ole sen sijaan saanut, päinvastoin. Mikään on tuskin epävarmempaa jatkuvuuden kannalta kuin sijaisvanhemmuus. Toisaalta: eipä elämässä mistään ole varmuutta, emmekä voi omistaa biologisia lapsiammekaan. Olen saanut liikuttuneena todistaa, kuinka puolisoni, kaikista mahdollisista peloistaan ja epävarmuuksistaan huolimatta, on löytänyt itsestään isyyden ja rakkauden lasta kohtaan, jota hän ei koskaan osannut toivoa tai odottaa. Elämä antaa yllättäviä lahjoja.

Hamstereita ja ambulansseja

Huumori on voimavara, joka auttaa jaksamaan. Sitä voisi verrata vanhaan sananlaskuun: se on hyvä renki, mutta huono isäntä. Huumori pysyy voimavarana, jos sen turvin ei välitetä tai peitellä rankkoja, kipeitä asioita. Keskusteluyhteyttä tai kykyä kohdata ja avata asioita ei voi pelkällä huumorilla kuitata.

Huumorille on aikansa ja paikkansa. Se voi olla omiaan jäänmurtajana tai yhteistyön rakentamisessa, jos sitä käyttää hyväntahtoisesti ja vastaanottajaa arvostaen. Meillä puolisoni kanssa huumori on toisinaan hyvinkin mustaa. Iltaisin pihasaunassa kahdestaan puramme tuntemuksiamme joskus hyvinkin rankan huumorin saattelemana. Ei tarvitse miettiä, ymmärtääkö toinen tai meneekö yli, vaan saa päästellä menemään kaikessa rauhassa. Se on meille yksi toimiva tapa käsitellä ja purkaa asioita.

Huumoria mahtuu onneksi myös arkeen. Tulee mieleeni eräs tilanne, jossa meille sijoitettuna olleen perheen äidin kanssa saimme hyvät naurut kustannuksellani. Siihen aikaan meillä oli eskarilainen, jonka vein joka aamu päiväkotiin yhdeksäksi. Eräs aamu oli ollut yhtä hässäkkää, ja huomasinkin yllättäen, että meidän olisi pitänyt jo olla päiväkodissa. Itse olin vielä pyjamassa, joten vetäisin siihen päälle kiireellä toppatakin ja saappaat. Toinen äiti seuraili touhujani ja kysyi sitten, aioinko lähteä liikkeelle yökkäreissä. Vastasin myöntävästi ja sanoin, että mennään tilanteen vaatimalla tavalla. Jatkoin vielä, että voisivathan ne ystävät ja yhteistyötahot tosin hieman ihmetellä, kun toinen äiti kertoisi heille, että siellä se sijaisäiti rientää ympäri kylää pelkässä yöpaidassa. Saatiin hyvät naurut. Jälkeenpäin pohdimme vielä sitäkin, että aina ei tarvitse olla niin viimeisen päälle, rimaa kannattaa laskea tarpeen ja tilanteen mukaan.

Yksi surkuhupaisin hetki tapahtui muutama vuosi sitten juhannuksena. Oman vakiovahvuuden lisäksi meille oli sijoitettu kolmihenkinen perhe. Lisäksi juhannuksen viettoon tuli silloinen tukilapsemme ja nuorisomme ystäviä, eli yhteensä lisäkseni kaksitoista henkilöä. Paikalla oli myös omien kolmen lemmikkikissamme lisäksi vielä yksi hoitokissa ja hoitohamsteri. Puolisoni ei ollut paikalla, joten päävastuu kokonaisuuden toimivuudesta oli tietenkin minulla.

Tekemistä riitti niin, että oli haaste ehtiä edes vessaan, ja kun sitten lopulta sinne pääsin, en ehtinyt asioida loppuun, kun toisen perheen äiti koputteli hädissään oven takana. Kuulin, että hämmennys oli suuri, joten kiirehdin. Eteisessä seisoivat kaksi ensihoitajaa, jotka tiedustelivat, oliko meille tilattu ambulanssi. Huutelin varmuudeksi yläkerran nuorison läpi ja siinä samalla tulikin ilmi, että ambulanssi oli saapunut väärään osoitteeseen.

Illalla kutakuinkin hallitun kaaoksen keskellä huvitin itseäni pohtimalla, olisiko ollut kuitenkin viisainta itse käyttää se ambulanssikyyti, sitä kun eteiseen saakka tultiin tarjomaan. Ystäväni nauroi, että nyt tein elämäni mokan. Kyydin turvin lepo olisi ollut taattu. No, kaikki selvisimme hengissä, hamsteria myöten, mitä näin vuosien jälkeen jopa hieman itsekin ihmettelen.

Ydinperheessä ja perhe perheessä

Meillä on ollut mahdollisuus toimia paitsi päivystys-, tuki-, ja sijaisperheenä, myös perhe perheessä -sijoituksissa. Ajatus ainoastaan päivystysperheenä toimimisesta johdatteli meitä alun perin valmennukseen ja sijaisvanhemmuuteen. Kävi kuitenkin niin, että elämällä oli varallemme oma suunnitelmansa, ja asiat etenivät luontevasti omalla painollaan, omalla tavallaan.

Joistain päivystysluontoisesti saapuneista lapsista tuli meille pitempiaikaisia perheenjäseniä, samoin kuin joistain vanhemmista. Halu tukea lasta ja vanhempaa tai vanhempia tiiviisti yhdessä johdatti meidät vastaanottamaan sijoitukseen väliaikaisesti myös kokonaisia perheitä.

Voisi kuitenkin sanoa, että on ennemminkin epätavallista kuin tavallista, että samassa perheessä on samanaikaisesti pitkäaikaisesti sijoitettuja lapsia, päivystyslapsia ja/tai tukilapsia. Jokainen sijoitettu lapsi on erityinen – tietysti ainutlaatuisuutensa vuoksi, mutta usein myös jonkinasteisen traumaperäisyyden tai muiden haasteiden vuoksi. Lapsen – eikä muunkaan perheen – etu läheskään aina mahdollista useampaa sijoitettua lasta samaan perheeseen.

Meilläkään se ei ole ollut itsestäänselvyys. Biologiset lapsemme ovat syntyneet pienin ikäeroin, joten he ovat tottuneet jakamaan vanhemman huomiota. Lasten ollessa pieniä työskentelin perhepäivähoitajana, joten he myös tottuivat jakamaan tilaa kodissamme. Mitä vanhemmiksi biologiset lapsemme ovat kasvaneet, sitä paremmin he ymmärtävät valintani toimia sijaisvanhempana. Se ei tietenkään tarkoita sitä, että haasteilta olisi välttytty, tai että he olisivat ottaneet kaikki meillä hoidossa tai sijoitettuna olleet lapset riemusta kiljuen vastaan. Jokainen biologisista lapsistamme osaisi varmasti luetella monta hyvää syytä ryhtyä sijaisvanhemmaksi – ja vähintään yhtä monta olla ryhtymättä.

Ikä on luonnollisesti ollut ehkä suurin vaikuttava tekijä biologisilla lapsillamme suhtautumisessa oman perheen muuttuviin tilanteisiin sekä perheenisäyksiin sijoitettujen lasten muodossa. Olen esimerkiksi huomannut, että herääminen viikonloppuna kello seitsemän pienten lasten mekkalointiin ei herätä kovinkaan myönteisiä suuntauksia teinien mielenliikkeissä. Vastaavasti taas pienemmät lapsukaisemme ovat kasvaneet osana perhettä, jossa muutokset ovat mahdollisia ja jossa he keskustelevat ruokapöydässä sujuvasti siitä, kenen äidin mahasta heistä kukin on syntynyt. Siis toisinaan keskustelevat sujuvasti, eivät läheskään aina. Toisinaan he kiljuvat, vinkuvat, huutavat tai murisevat, mitä kaikkea lapset nyt tekevätään.

Olen miettinyt, mikä rikkaus heillä on toisissaan! Saamme onneksemme elää maailmassa, johon nykypäivänä mahtuu paljon erilaisia perheitä ja johon omammekin hyvin su-lautuu. Tuskin kukaan enää hämmentyy siitä, jos lapset vaikkapa puhuvat, kuinka heillä on kaksi äitiä tai kaksi isää. Uskon ja toivon vahvasti, että kun asioita ja kokonaisuutta perheessämme punnitsee, vaakakuppiin jää enemmän positiivista pääomaa, josta nämä lapset ja nuoret lähtevät elämäänsä rakentamaan. Kaikesta huolimatta, ja siitä hyvästä.

Minustako perhehoitaja?

Mitä minä voisin lapselle tarjota?
Olen epävarma, keskeneräinen, tavallinen
ihminen.

Miten osaan kohdata rikkinäisen lapsuuden?

Entä jos lapsi herättääkin kiukkua,
entä jos minusta ei löydykään
tarpeeksi korjaavaa rakkautta?

Jaksanko yöllä herätä lohduttamaan,
kykenenkö vanhemmuutta jakamaan?

Osaanko palaverissa oikeat sanat sanoa,
muistanko tarvittavat vapaat töistä anoa?

Entä jos lapsesta täytyy irti päästää,
miten voin itseäni siltä tuskalta säästää?

Jospa kuitenkin antaisin itselleni luvan olla
ihan tavallinen ihminen,
ottaa avoimesti vastaan sen
mitä elämä eteen antaa,
koittaa luottaa siihen
että epävarmuus kantaa.

Jos antaisinkin tunteiden tulla kaikkien,
suhtautuisin niihin sallien.

Itkisin sitten jos tulee aika,
tiedostaisin että tässä hetkessä
on se kaikki mahdollinen taika.

Jos olisinkin itselleni armollinen,
riittäisin hyvin
olemalla ihan tavallinen ihminen.

Jospa niitä ihmeitä tehdäänkin maailmalle
vain antamalla mahdollisuus rakkaudelle?

